

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

Diplomová práce

**VZNIK A HISTORICKÝ VÝVOJ
REHABILITAČNÍHO ÚSTAVU
KLADRUBY**

Soňa Mikolášková

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Stočes, Ph.D.

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, 2012

.....
Soňa Mikolášková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé práce PhDr. Jiřímu Stočesovi, Ph.D., za odborné rady a cenné připomínky, které mi byly během její přípravy poskytnuty. Dále bych chtěla poděkovat panu Michalu Rybářovi, vnukovi Viktora Schillera, za poskytnuté informace týkající se jeho prarodičů a otce MUDr. Friedricha Schillera a pracovnícím Státního okresního archivu v Benešově, které mi umožnily studovat potřebné prameny týkající se tohoto tématu. Velký dík patří také panu Ladislavu Staňkovi, rentgenologovi Rehabilitačního ústavu v Kladrubech, a PhDr. Jindřichu Nuskovi, historikovi Muzea Podblanicka ve Vlašimi. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat paní Lence Novákové ze sekretariátu ředitele kladrubského ústavu, která mi poskytla různé historické doklady a fotografie, a stejně tak i paní Mgr. Evě Talpové, náměstkyni pro kvalitu a ošetrovatelskou péči, která mne informovala o preventivních akcích, které jsou každoročně pořádány pro žáky základních škol.

Obsah

1. ÚVOD	6
2. REHABILITACE OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	11
2.1 Osoby zdravotně postižené	11
2.2 Rehabilitace.....	13
2.2.1 Léčebná rehabilitace	15
2.2.2 Sociální rehabilitace	17
2.2.3 Pracovní rehabilitace	18
2.2.4 Psychologická a pedagogická rehabilitace	19
3. PŘEDCHŮDCI VZNIKU REHABILITAČNÍHO ÚSTAVU KLADRUBY	21
3.1 Osobnost MUDr. Viktora Schillera.....	21
3.2 Založení Lidového sanatoria ve Vlašimi.....	22
3.3 Výstavba nového sanatoria v Kladrubech.....	26
3.4 Wenzel Jaksch v životě doktora Schillera.....	29
4. OBDOBÍ 2. SVĚTOVÉ VÁLKY A JEJÍ DOPAD NA CHOD SANATORIA	31
4.1 Příchod německého vojska.....	31
4.2 Začátek 2. světové války	32
4.3 Vlašimští Židé a smrt manželů Schillerových	35
4.4 Obsazení sanatoria nacisty	36
4.5 Konec 2. světové války	38
5. POVÁLEČNÝ VÝVOJ SANATORIA V KLADRUBECH	40
5.1. Oficiální zahájení provozu	40
5.2 Život ústavu v 60. – 70. letech 20. století	42
5.3 Vývoj ústavu v závěru 20. století.....	46

6. REHABILITAČNÍ ÚSTAV KLADRUBY V 21. STOLETÍ	49
6.1 Rekonstrukce na začátku nového tisíciletí	49
6.2 Ústav a poskytovaná péče v současnosti.....	49
6.3 Kladrubské sportovní hry	54
7. PREVENTIVNÍ AKCE PRO ŽÁKY ZÁKLADNÍCH ŠKOL	56
8. EXKURZ	59
9. ZÁVĚR	68
10. SUMMARY	70
11. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	71
11.1 Prameny.....	71
11.2 Literatura	72
11.3 Seznam použitých elektronických zdrojů	73
12. SEZNAM PŘÍLOH	75
PŘÍLOHY	

1. ÚVOD

Rehabilitační ústav Kladruby, jehož vznik a historický vývoj je tématem mé diplomové práce, má za sebou dlouhou a trnitou cestu k tomu, čím je dnes, tedy k modernímu rehabilitačnímu ústavu s plně kvalifikovaným personálem, který patří mezi špičková zařízení nejen u nás, ale i ve světě. Na jeho cestě ho však kromě úspěšných a plodných let čekala i velmi pohnutá období.

Proč jsem si zvolila právě toto téma? Zní to možná zvláště, ale už samotná budova ústavu vyzařuje jakési kouzlo. Kouzlo, které je možná způsobeno tím, že každá její stěna slyšela již stovky, možná tisíce příběhů lidí hledající v sobě vnitřní sílu. Ředitel Ing. Josef Hendrych ústav přirovnal k bílé lodi na zeleném moři a bílá je přeci barva symbolizující nový začátek. Zkuste si někdy sednout na invalidní vozík a teprve pak si uvědomíte, že jste vlastně šťastným člověkem, protože se z něj můžete zase zvednout. Bohužel i to se může v dnešní uspěchané době změnit doslova během vteřiny u každého z nás. V životě někdy stačí opravdu jen jedna vteřina, aby se ze zdravého člověka stal pacient, před kterým rázem stojí plno bariér a prakticky se neobejde bez cizí pomoci.

Mým cílem je na základě archivních pramenů a literatury podat co nejucelenější obraz nejen vzniku a vývoje ústavu, ale i problémů, se kterými se museli jeho představitelé setkávat v době velké hospodářské krize 30. let, okupace německými vojsky či v poválečném období. Zároveň mne zajímalo, co se dělo uvnitř, to znamená, jakým způsobem se pracovníci ústavu snažili navrátit lidem jejich zdraví nebo jim alespoň pomoci se vyrovnat s jejich handicapem a naučit je soběstačnosti. Výzvou byla pro mě i skutečnost, že toto téma bylo doposud pouze stručně zpracováno na osmnácti stranách brožury *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost* autorek Hany Demové, Lenky Novákové (asistentky ředitele Rehabilitačního ústavu Kladruby) a Jaroslavy Voříškové, v níž je zachycen historický vývoj léčebny od založení Lidového sanatoria v roce 1925 do roku 2007.¹

¹ Hana DEMOVÁ — Lenka NOVÁKOVÁ — Jaroslava VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, Kladruby 2007. Shodou okolností uspořádalo Muzeum Podblanicka v létě roku 2011 výstavu s názvem „Zdravíčko, pane doktore. Zdravotnictví na Podblanicku do roku 1945“ (9. 6. – 2. 10. 2011, zámek Vlašim; kurátor PhDr. Jindřich Nusek, výtvarné řešení Mgr. Veronika Hanusová), která se rovněž dějinám sanatoria vcelku podrobně věnovala. V té době jsem však již byla s heuristickou fází své práce hotova, takže uvedená výstava byla pro měspíše jakýmsi shrnutím toho, co jsem již sama věděla.

Vzniku Rehabilitačního ústavu v Kladrubech v roce 1947 předcházelo založení Lidového sanatoria ve Vlašimi pro léčbu kostní tuberkulózy, označované lidově jako *kostižer*. Klíčovou osobností pro vznik jak původního sanatoria ve Vlašimi, tak pozdějšího v Kladrubech, byl uznávaný lékař Viktor Schiller, kterému je tudíž věnována v mé práci značná pozornost. Chronologicky se tedy pokouším popsat nejdůležitější změny ve vývoji ústavu od narození Viktora Schillera 27. 8. 1882 až po současnost.

Ne vždy se mi mé záměry podařilo uskutečnit tak, jak jsem si představovala, a to především kvůli nedostatku pramenů k tématu. Značná část z nich byla totiž v závěru 2. světové války Němci zlikvidována. Část informací jsem čerpala z *Pamětní knihy obce Kladruby*, která je zpracována do roku 1945 a uložena ve Státním archivu v Benešově, ve fondu s názvem Archiv obce Kladruby.² Tento fond dále obsahuje zápisy ze schůzí místního národního výboru, pracovní a čelední knížky, trestní listy, knihy vojska, domovské listy a účetní materiál. Stejně tak jsem využila *knihu zápisů* z fondu s názvem Místní rada osvětová, ze které je patrné aktivní zapojení ústavu do veškerého dění v obci.³ Fond, týkající se přímo Rehabilitačního ústavu, je nepřístupný z důvodu neuspořádanosti, ovšem podle pracovníků archivu obsahuje pouze rozvrhy stravy a jídelní lístky, tudíž jsem o přístup k němu ani nežádala. Stejně tak ostatní fondy, týkající se obce Kladruby, byly neuspořádané, tudíž nepřístupné. Vzhledem k ostatním pramenům, dostupným přímo v Rehabilitačním ústavu, jsem je také nevyužila. Pramenem osobní povahy je kniha pacienta Lud'ka Horkého s názvem *Mé vzpomínky na Kladruby a okolí*, ve které zachytil a shrnul svůj léčebný pobyt v ústavu.⁴

O životě MUDr. Viktora Schillera jsem se nejvíce dozvěděla z úst jeho vnuka Michala Rybáře, který mi poskytl podrobné informace také ze života jeho otce Friedricha Schillera. Velmi oceňuji jeho vůli, odhodlání a v neposlední řadě i čas, který věnoval tomu, aby si vytvořil historický obraz o svých prarodičích. Současně mi pan Rybář poskytl velmi pěknou drobnou publikaci *Zamyšlení nad osudovým „nevlastenectvím“ lékaře Viktora Schillera*, kterou vydal u příležitosti odhalení pamětní desky svého dědečka dne 21. 5. 2007. Nabízí se

² SOKA Benešov, fond AO Kladruby, pamětní kniha obce Kladruby, inv. č. 1.

³ SOKA Benešov, fond Místní rada osvětová Kladruby, kniha zápisů, inv. č. 1.

⁴ Luděk HORKÝ, *Mé vzpomínky na Kladruby a okolí*, Kladruby 2006.

však otázka, do jaké míry byl při jejím psaní ovlivněn svým příbuzenským vztahem.⁵ Vedle uvedené brožury jsem od Michala Rybáře získala i videonahrávku německy namluveného dokumentárního filmu *Vermächtnis von Viktor Schiller* (viz příloha).⁶

V neposlední řadě musím zmínit osobu pana Ladislava Staňka, zaměstnance Rehabilitačního ústavu Kladruby, jehož koncept, vypracovaný jako podklad pro ústavní kroniku, byl prvotním impulzem k mé práci.⁷ Jistě mi promine, když si ho dovolím nazvat „místním inventářem“, neboť v RÚ Kladruby pracuje již 53 let. Obdivuji nejen jeho paměť, ale i chuť a zájem, který vkládá do svého vyprávění o historii ústavu. On sám čerpal informace nejen ze svých vzpomínek, ale i z výpovědí dalších pamětníků. Ladislav Staněk se narodil dne 11. 3. 1940 ve Chmelné a po ukončení základní školy začal studovat na Všeobecné střední zdravotnické škole v Příbrami. Jeho velkým přáním bylo dostat se na medicínu, ale vzhledem k tomu, že jeho otec neměl pochopení pro vstup do družstva, mu další studium v komunisty ovládaném Československu nebylo umožněno. V roce 1959 tedy nastoupil do Státního ústavu doléčovacího jako zdravotní bratr. Zde dělal vše možné - kromě sesterských prací a vodoléčby i vychovatele v mateřské školce a jeden rok dokonce vykonával vedoucí funkci zdravotních sester na neurologickém oddělení. V té době již také začal zastupovat laborantky na rentgenu. Vzhledem k tomu, že práce v tomto oddělení se mu velice zamlouvala, nedalo vedení ústavu moc práce, aby ho přemluvilo na trvalý pracovní poměr právě zde. V roce 1973 tedy začal při práci studovat tříletou Střední zdravotnickou školu v Praze, obor Radiologický laborant, a nutno dodat, že na rentgenologickém oddělení pracuje dodnes a bez jakéhokoliv zástupu.⁸

Základní informace o rehabilitaci jsem získala z knihy Vratislava Schreiber, *Medicína na přelomu tisíciletí*⁹, ze skript *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*

⁵ Michal RYBÁŘ, *Zamyšlení nad osudovým „nevlastenectvím“ lékaře Viktora Schillera*, s. l. 2007.

⁶ *Vermächtnis von Viktor Schiller*, režie Martin SKYBA, DVD, 2009.

⁷ Ladislav STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, rukopis, Kladruby 2007, v majetku autora.

⁸ Rozhovor s panem Ladislavem Staňkem dne 25. 8. 2012.

⁹ Vratislav SCHREIBER, *Medicína na přelomu tisíciletí*, Praha 2000.

od Jiřího Votavy a kolektivu¹⁰ a z učebnice *Ošetřovatelství* autorek Marie Rozsypalové a Marty Staňkové¹¹. Skripta docenta Fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy Jana Javůrka s názvem *Propedeutika rehabilitačního lékařství* přibližují mimo jiné historii rehabilitace, jako takové¹², a učební text s názvem *Člověk a handicap*, vytvořený kolektivem autorů pod vedením Petra Freye pro doškolování pracovníků sociální rehabilitace, je vhodným úvodem do problematiky zdravotního postižení z hlediska speciálních oborů a sociální rehabilitace.¹³ Další informace k tomuto tématu jsem čerpala ze *Speciální pedagogiky* od Josefa Slowíka¹⁴ a z knihy Margerity Vysokajové s názvem *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení*.¹⁵

Regionální literaturu k tématu představuje starší publikace *Vlašim* autorů Stanislava Příhody, Otakara Sladkovského a Jaroslava Pouzara, která byla vydána v roce 1975 na počest 30. výročí osvobození naší republiky. Ve svém obecně koncipovaném historickém výkladu se nevyhýbá ani problematice vlašimského zdravotnictví.¹⁶

Z novější knihy *Vlašim po stopách předků*, jejímž jedním z autorů je vlašimský kronikář Josef Moudrý, jsem využila informace o Lidovém sanatoriu ve Vlašimi a dobové fotografie.¹⁷ Dalším významným příspěvkem k jedné etapě vývoje rehabilitačního ústavu je článek *Kladrubský epilog Kurta Strausse*, zpracovaný Jindřichem Nuskem, historikem z Muzea Podblanicka ve Vlašimi, ve kterém autor velice zajímavě představil kontroverzní postavu doktora Strausse.¹⁸ Nejmladší používanou knihou byla nedávno vydaná publikace *Vlašim nejen ve 20. století* autorky Ivany Preislerové, která přináší některé nové poznatky o

¹⁰ Jiří VOTAVA a kol., *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, Praha 2003.

¹¹ Marie ROZSYPALOVÁ — Marta STAŇKOVÁ a kol., *Ošetřovatelství I/2*, Praha 1996.

¹² Jan JAVŮREK, *Propedeutika rehabilitačního lékařství*, Praha 1990.

¹³ Petr FREY a kol., *Člověk a handicap*, Praha 1991.

¹⁴ Josef SLOWÍK, *Speciální pedagogika*, Praha 2007.

¹⁵ Margerita VYSOKAJOVÁ, *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení*, Praha 2000.

¹⁶ Stanislav PŘÍHODA — Otakar SLADKOVSKÝ — Jaroslav POUZAR, *Vlašim*, Praha 1975.

¹⁷ Jan SVOBODA — Josef MOUDRÝ, *Vlašim po stopách předků*, Praha 2006.

¹⁸ Jindřich NUSEK, *Kladrubský epilog Kurta Strausse*, in: *Středočeský vlastivědný sborník 25*, 2007, s. 70—77.

životě a činnosti Viktora Schillera.¹⁹ Konečně je nutno zmínit také *informační brožury*, vydané přímo Rehabilitačním ústavem Kladruby, které sloužily či slouží k reprezentaci ústavu.²⁰

První část diplomové práce je věnována obecně rehabilitaci osob se zdravotním postižením, definovány jsou základní pojmy z tohoto oboru a naznačen celkový vývoj v přístupu společnosti k postiženým. Další části mapují historii ústavu od založení Lidového sanatoria ve Vlašimi MUDr. Viktorem Schillerem, přes jeho využití jako vojenského lazaretu za druhé světové války, obnovu, znárodnění a rozvoj v době komunismu, až po nedávné změny, uskutečněné na počátku nového tisíciletí. Závěr práce je věnován současným preventivním akcím ústavu pro žáky 8. a 9. tříd základní školy. Připojený exkurz obsahuje dva biografické medailony – syna Viktora Schillera Fridricha, který vzhledem k židovskému původu nesměl vykonávat svoji lékařskou praxi, a německého vrchního lékaře z doby okupace Kurta Strausse, který zde našel místo poté, co byl nucen pro neschopnost opustit pražskou německou univerzitu.

¹⁹ Ivana PREISLEROVÁ, *Vlašim nejen ve 20. století*, Vlašim 2010.

²⁰ Státní ústav Rehabilitační. Kladruby u Vlašimi, Ostrava 1975; *Kladrubské hry*, Praha 2007; *Rehabilitační ústav Kladruby*, Praha 2007.

2. REHABILITACE OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

2.1 Osoby zdravotně postižené

V každé době a v každém lidském společenství nacházíme stopy přítomnosti handicapovaných osob, tedy lidí, kteří se s postižením buď narodili, nebo k němu přišli např. následkem vážného úrazu, onemocnění apod.²¹ Termín *postižený* považujeme za nejoperativnější ze všech, které dosud známe, protože nám umožňuje označit postižení různých skupin (zdravotní, sociální, psychické, pracovní, smyslové, mentální apod.).²² Škála termínů používaných k označování znevýhodněných osob je důležitým výrazem toho, jaký postoj k nim většinová společnost zaujímá. O lidech s jakýmkoliv druhem postižení se u nás nejčastěji hovoří a píše jako o *osobách zdravotně postižených* (nebo *se zdravotním postižením*), což je termín eticky možná přijatelný, ovšem velice zavádějící. Postižení totiž nemusí vždy narušovat dobrý zdravotní stav člověka a pojem *zdravotní postižení* evokuje okamžitě spojitost s onemocněním – posiluje tedy mnohdy nesprávné zařazování takovýchto jedinců s postižením právě do kategorie *pacient*.²³ Vedle něj se rovněž používá (a nejen v léčebné rehabilitaci) výrazu *klient*, který je spojen s představou aktivnější osoby a rovnoprávnějšího vztahu.²⁴

Ačkoliv zdaleka není sjednocena a ustálena nejvhodnější terminologie pro označování znevýhodněných osob, což si uvědomuje i laický pozorovatel, doporučuje se používat takové pojmy, které jsou jasné, výstižné a především akceptovatelné samotnými lidmi, kterých se týkají. Na prvním místě máme vždy co dočinění s člověkem, teprve potom s jeho případnou vadou a postižením.²⁵

²¹ J. SLOWÍK, *Speciální pedagogika*, s. 11–12.

²² P. FREY a kol., *Člověk a handicap*, s. 11.

²³ J. SLOWÍK, *Speciální pedagogika*, s. 31.

²⁴ J. VOTAVA a kol., *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, s. 11.

²⁵ J. SLOWÍK, *Speciální pedagogika*, Praha 2007, s. 31.

Terminologie pro označení osob zdravotně postižených se během let měnila, a to nejen v češtině, ale i v dalších jazycích. Ještě v r. 1913 byl založen Jedličkův ústav „*pro mrzáčky*“, zatímco v současnosti by byl výraz *mrzák* zcela nepřijatelný. Podobně tomu bylo s kdysi běžným označením *crippled* v angličtině. Výraz *invalida*, který má původ ve francouzštině a znamená vlastně bezcenný (původně se tak označoval voják neschopný vojenské služby), se u nás udržoval jako oficiální označení trvale postižených osob i pod vlivem ruštiny až do r. 1989, např. v názvu Svazu invalidů. Dnes už se ovšem udržuje pouze v sousloví *invalidní důchod*. Stejně se přestalo používat označení *tělesně vadný* (odvozeno od výrazu tělesná vada).²⁶ Všechny uvedené změny byly především reakcí na to, že v průběhu let dostaly výrazy spojené s postižením často negativní nádech a sami postižení měli pocit, že snižují jejich důstojnost.

Když zapátráme po definici pojmu *osoba zdravotně postižená* v odborné literatuře, lze jej dle Jiřího Votavy vymežit takto: „V celé populaci se odhaduje asi 10 % osob zdravotně postižených. Toto procento je nižší ve skupině dětí a s věkem se postupně zvyšuje, takže u osob nad 80 let již je to více než 50 %. Můžeme říci, že osoba zdravotně postižená má taková funkční omezení, která vytvářejí mimořádné požadavky na její životní, případně pracovní podmínky. Péči, kterou tyto osoby následkem postižení potřebují, přesahují oblast zdravotní a zasahují do oblasti sociální, případně pracovní či pedagogické.“²⁷ Dá se tedy říci, že trvalé zdravotní postižení způsobuje změnu normální kvality života a realizaci životních možností člověka, což se následně samozřejmě odráží i v jeho chování.²⁸

Z hlediska druhu postižení můžeme v našich podmínkách rozlišit následující typy:

- **Dlouhodobě nemocní,**
- **tělesně postižení,**
- **zrakově postižení,**

²⁶ J. VOTAVA a kol., *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, s. 11.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ P. FREY a kol., *Člověk a handicap*, s. 12.

- **sluchově postižení,**
- **řečově postižení,**
- **mentálně postižení,**
- **obtěžně vychovatelní,**
- **kombinovaně vadní,**
- **duševně postižení.**

Vzhledem k tématu práce bude vhodné přesněji vymezit pojem *tělesné postižení*. Jedná se o takové poruchy hybného ústrojí, které diagnózou spadají do oblasti neurologie, ortopedie, traumatologie nebo revmatologie.²⁹

2.2 Rehabilitace

Jiří Votava vysvětluje pojem *rehabilitace* takto: „Novolatinský pojem *rehabilitace* byl zaveden v 19. století a znamenal původně léčebné postupy, vedoucí k návratu do stavu funkční schopnosti (*habilis* = schopný). Byl navržen i český tomu odpovídající výraz *návratná péče*, který dobře vystihuje podstatu rehabilitace, ale v praxi se neujal.“³⁰ Dle Margerity Vysokajové se jedná o „časově ohraničený cílený proces, který má umožnit postiženému člověku dosáhnout optimální mentální, fyzické a sociálně funkční úrovně k tomu, aby mohl změnit svůj život (ve smyslu dosažení vyšší úrovně nezávislosti). Pod pojem *rehabilitace* můžeme zahrnovat také opatření určená pro kompenzaci funkční ztráty nebo funkčního omezení (např. technickými pomůckami) a další prostředky určené k usnadnění společenské adaptace a readaptace.“³¹

²⁹ P. FREY a kol., *Člověk a handicap*, s. 16—17.

³⁰ J. VOTAVA a kol., *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, s. 9.

³¹ M. VYSOKAJOVÁ, *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení*, s. 27.

Výrazná potřeba rehabilitace se objevila za první světové války a hlavně po ní, kdy se vracelo mnoho zmrzačených mladých mužů a jako invalidé vyžadovali jak léčebnou, tak pracovní rehabilitaci. První snahy o zákonnou povinnost státu starat se o postižené se v důsledku toho začínají objevovat od dvacátých let 20. století. Společnost si uvědomila, že je třeba zavést opatření, která budou sloužit k opětovnému začlenění osob postižených pracovními úrazy, chorobami z povolání i vrozenými vadami zpět do zaměstnání. Postavení rehabilitace ve zdravotnictví se postupně měnilo tak, jak se měnil výskyt a složení chorob, úrazů a vrozených vad, u nichž je rehabilitační péče nezbytná.³²

Rehabilitační ošetřování dělíme na:

- **pasivní** (polohování, pasivní pohyby)
- **aktivní** (dechová cvičení, kondiční cvičení a aktivní pohyb, změny poloh, nácvik chůze, nácvik základní soběstačnosti a sebeobsluhy, nácvik obnovy komunikativního procesu apod.)³³

Do oblasti péče o postižené proniká již několik let rovněž pojem *handicap*, který označuje nepříznivou situaci pro daného člověka, vyplývající z poruchy nebo disaptibility³⁴, která znemožňuje plnění úloh, jež jsou pro tuto osobu normální.

Dalšími důležitými rysy handicapu jsou:

1. Samotná osoba nebo její kolegové ve skupině, ke které má vztahy, připisují odchylce od strukturální, funkční, nebo výkonové normy určitý význam.
2. Hodnocení závisí na kulturních normách, takže některá osoba může být v jedné skupině handicapována, kdežto v jiné nikoli – k tomu přispívá čas, místo, stav a úloha.
3. V prvním okamžiku je toto hodnocení zpravidla pro postiženou osobu nevýhodné.

³² J. JAVŮREK, *Propedeutika rehabilitačního lékařství*, s. 26.

³³ M. ROZSYPALOVÁ — M. STAŇKOVÁ a kol., *Ošetřovatelství I/2*, s. 163.

³⁴ Disaptibilita představuje omezení nebo nedostatek schopností vykonávat normální lidské činnosti. P. FREY a kol., *Člověk a handicap*, s. 13.

Nesoulad mezi očekáváním konkrétní skupiny a výkonem či stavem postiženého člověka je pro handicap charakteristický. Ze skutečnosti, že postižený nemá schopnost přizpůsobit se normám svého prostředí, vzniká pro něj nepříznivá situace. Handicap má tedy důležitou sociální dimenzi, neboť přináší sociální důsledky pro vnější životní podmínky postiženého, vyplývající z poruch a disaptibility.³⁵

2.2.1 Léčebná rehabilitace

Léčebná rehabilitace je medicínským oborem, který se vytvořil především v průběhu několika posledních desetiletí oddělením od neurologie, ortopedie, revmatologie a dalších klinických oborů.³⁶ Dle Jiřího Votavy je to „ta část rehabilitace, která je zajišťována zdravotnickými rehabilitačními zařízeními. Jak už název také říká, jejím cílem je provádět léčbu, tedy odstraňovat následky nemoci či úrazu.“³⁷ Důležitým léčebným prostředkem je přitom používání technických pomůcek, např. protéz, vozíků pro postižené aj. Léčebnou rehabilitaci nezajišťuje jen jediný odborník, ale celý tým specialistů, kteří mají různé zdravotnické odbornosti.

Pacienty, kteří jsou léčeni rehabilitačními lékaři, lze rozdělit do dvou skupin:

1. První velkou skupinu tvoří ti, kteří mají přechodnou zdravotní poruchu, např. jednoduchou zlomeninu či akutní bolest páteře s vidinou brzkého a úplného uzdravení bez následného postižení.
2. Druhou skupinou jsou ti, u nich následkem nemoc, úrazu či vrozené vady nastalo dlouhodobé nebo trvalé zdravotní postižení (jako příklad lze uvést poranění míchy). Je jich možná o něco méně, ale vyžadují rozsáhlejší a dlouhodobou rehabilitační péči. Postižení těchto osob má za následek zhoršení celkové kvality života. Pro řešení takové situace je nutná celková rehabilitace, která zahrnuje kromě léčebné

³⁵ Tamtéž, s. 14.

³⁶ P. FREY a kol., *Člověk a handicap*, s. 55.

³⁷ J. VOTAVA a kol., *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, s. 25.

i rehabilitaci sociální, podle potřeby i pracovní a pedagogickou,³⁸ kterým se budu věnovat v následující části práce.

Léčebnou rehabilitaci provádějí například:

- **Rehabilitační kliniky** – pracoviště při fakulturních nemocnicích, které mají svůj vlastní program pro ambulantní pacienty, obvykle i vlastní lůžková oddělení, a zajišťují rehabilitaci na dalších pracovištích nemocnice (oddělení interní, chirurgické, ortopedické, neurologické, atd.). Důležitým úkolem rehabilitačních klinik je také účast na výuce vysokoškolských studentů oborů medicíny, fyzioterapie, ergoterapie³⁹ a dalších oborů.
- **Rehabilitační ústavy** – velká zdravotnická zařízení, v nichž probíhá dlouhodobá rehabilitace osob se zdravotním postižením především v subakutní, ale i v chronické fázi léčby. Mezi významné a dlouhodobě činné ústavy u nás patří Rehabilitační ústav Kladruby, kterému je věnována tato diplomová práce, dále Hamzova odborná léčebna pro děti a dospělé v Luži—Košumberku, Rehabilitační ústav Hrabyně—Chuchelná a Vojenský rehabilitační ústav Slapy. Všechny tyto ústavy jsou zaměřeny především na léčbu neurologických a ortopedických pacientů, jejichž pobyt v léčebně trvá obvykle 1–2 měsíce. Zvláštností je, že všechny tyto ústavy jsou umístěny mimo velká města, což je dáno historickými důvody — ústavy vznikaly vesměs z původních léčeben pro pacienty s tuberkulózou, ostatně důkazem toho jsou i Kladruby. Výhodou všech je jejich umístění v parku, čisté venkovské okolí a snazší možnost dostaveb. Naopak nevýhodou je izolace pacienta od místa bydliště a samozřejmě od jeho rodiny.
- **Rehabilitace v lázeňských léčebnách** – každé lázeňské místo má své indikace, které vycházejí z existujících přírodních zdrojů. V současnosti je však hlavním

³⁸ P. FREY a kol., *Člověk a handicap*, s. 55.

³⁹ Ergoterapie je léčebná metoda, jejíž název pochází z řeckých slov *ergon* (práce) a *therapia* (léčení). Ergoterapie se tedy dříve označovala jako *léčba prací*. Vychází z předpokladu, že člověk může zlepšit své zdraví a kvalitu života tím, že se aktivně zapojuje do zaměstnání, která pro něj mohou být významná a smysluplná. Aktivitu či zaměstnávání ergoterapie vnímá současně jako prostředek i cíl léčby. Jestliže tato aktivita pak podporuje tělesné i psychické funkce, napomáhá současně návratu funkčních schopností. Markéta KADLECOVÁ, fyzioterapeut Rehabilitačního ústavu Kladruby, rozhovor ze dne 15. 9. 2010.

předpokladem úspěšné léčby či rekonvalescence kvalifikovaný personál, který ovládá moderní rehabilitační metody.

- **Rehabilitační centra** – jsou určena k poskytování komplexní rehabilitační péče pacientům, kteří jsou ohroženi dlouhodobým nebo trvalým postižením. Usilují o minimalizaci výsledného omezení a zařazení pacienta do společnosti s využitím psychologických metod nebo ergoterapie.
- **Lůžková oddělení nemocnic** – rehabilitační oddělení vznikala od sedmdesátých let 20. století v řadě okresních nemocnic a jejich hlavním programem je subakutní rehabilitace, tedy doléčování stavů po úrazech, operacích a akutních onemocněních, v návaznosti na léčbu na ostatních odděleních nemocnice.
- **Denní rehabilitační stacionář** – provádí celodenní rehabilitaci; může být zřízen při obou typech oddělení léčebné rehabilitace (ambulantním i lůžkovém). Stacionář je určen k zajištění diagnostické, léčebné a rehabilitační péče pacientů, jejichž zdravotní stav vyžaduje pravidelnou zdravotní péči bez nutnosti hospitalizace. Současně v něm může být též poskytována zdravotní péče spojená s krátkodobým pobytem na lůžku, nejvýše však 24 hodin.⁴⁰

2.2.2 Sociální rehabilitace

Sociální rehabilitace zajišťuje optimální začlenění postiženého do společnosti, přičemž se uplatňuje po celou dobu rehabilitačního procesu.⁴¹ Týká se všech postižených nezávisle na věku, a je tedy významnou složkou ucelené rehabilitace. Představuje proces, při němž pacienti/postižení/osoby se zdravotním postižením dosahují maximální možné samostatnosti a soběstačnosti za účelem co možná nejvyššího stupně sociální integrace. Jejím cílem je zajištění ekonomických jistot pro zdravotně postižené. Samostatnost a soběstačnost spočívá především ve schopnosti rozhodovat o vlastním životě a dosahovat zvolených cílů. Při těžkém

⁴⁰ J. VOTAVA a kol., *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, s. 59.

⁴¹ J. JAVŮREK, *Propedeutika rehabilitačního lékařství*, s. 34.

postižení je prostředkem sociální rehabilitace služba osobní asistence, která má opět sloužit jako prostředek k dosažení soběstačnosti.⁴²

2.2.3 Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitace spadá do kompetence úseku sociálních věcí a disponuje prostředky a metodami, které postiženého navrací do pracovního procesu a tedy i příslušného společenského postavení. Jinak řečeno, jde o souvislou péči, směřující k tomu, aby si občané se změněnou pracovní schopností udrželi nebo získali vhodné zaměstnání. Tato péče je poskytována prostřednictvím odborného poradenství při volbě povolání, podáváním informací o vhodných pracovních místech, zároveň umožňuje získat nebo zvýšit potřebnou kvalifikaci včetně poskytnutí právní ochrany.⁴³ Pracovní rehabilitace představuje u zdravotně postižených až závěrečnou fázi komplexní rehabilitace, kdy hrají nesmírně důležitou roli sociokulturní činitelé.

Zatímco v zahraničí se pracovní rehabilitace rozvíjela v souvislosti s bojem proti nezaměstnanosti a jejím hlavním cílem bylo zaměstnat ty s nejtěžším postižením, u nás byl přístup dlouhá léta odlišný. V komunistickém režimu se tvrdilo, že žádná nezaměstnanost neexistuje. Byl vytvořen pojem změněná pracovní schopnost (ZPS), definovaný následovně: „Občanem se ZPS je ten, kdo má pro dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav podstatně omezenou možnost pracovního uplatnění, případně přípravy na pracovní uplatnění. Občany se ZPS jsou rovněž držitelé invalidních důchodů toho typu, který jim umožňuje pracovat.“⁴⁴ Hlavní institucí při zapojování osob se zdravotním postižením do pracovního procesu byla tzv. Posudková komise sociálního zabezpečení, jejímž předsedou byl politický pracovník a členem posudkový, případně ještě další odborný lékař. Pokud komise přiznala ZPS, doporučovala většinou práci v chráněných dílnách družstev invalidů nebo ve výrobním podniku Svazu invalidů Meta. Teprve po roce 1990 se začalo prosazovat uplatňování osob se zdravotním postižením na širším trhu práce. Současně se však následkem ekonomické reformy objevila nezaměstnanost, která postihla i osoby se zdravotním postižením, protože

⁴² J. VOTAVA a kol., *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, s. 73—74.

⁴³ J. JAVŮREK, *Propedeutika rehabilitačního lékařství*, s. 33.

⁴⁴ Citováno dle J. VOTAVA a kol., *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, s. 105—106.

instituce, které je dříve zaměstnávaly, se transformovaly či zanikly a řada míst, speciálně pro ně vytvořených, byla zrušena.⁴⁵

2.2.4 Psychologická a pedagogická rehabilitace

Psychologická rehabilitace se uplatňuje již od počátku léčebné rehabilitace. Každá porucha tělesných funkcí se hluboce odráží na psychice člověka a ovlivňuje základní povahové rysy rehabilitovaného. Příznivé působení na psychiku má mnohdy rozhodující vliv na celý průběh rehabilitačního procesu. Každý odborník, pracující na kterémkoli úseku rehabilitace, musí ve své práci uplatňovat zásady vhodného psychologického přístupu k rehabilitovanému, a to i přesto, že na tomto úseku významně spolupracují i samotní psychologové.⁴⁶

Pedagogická rehabilitace svým obsahem odpovídá výchově a vzdělávání osob se zdravotním postižením v pojetí speciální pedagogiky, která má v naší zemi dlouholetou tradici. Za tuto část ucelené rehabilitace jsou zodpovědní především pedagogičtí pracovníci – speciální pedagogové. Je určena osobám, kterým jejich zdravotní postižení neumožňuje dosáhnout odpovídající úrovně vzdělání běžnými pedagogickými prostředky. Cílem pedagogické rehabilitace je pak dosažení co nejvyššího stupně vzdělání, jakožto předpokladu rozvoje osobnosti, samostatného rozhodování a v důsledku toho i společenského a pracovního uplatnění navzdory postižení dotyčné osoby. Prostředky k dosažení těchto cílů jsou následující:

- správné stanovení předpokladů studenta pro dosažení plánovaného vzdělání
- vytvoření dostatečné motivace ke vzdělávání a sebevzdělávání, a to především zvládnutím metody studia i pozitivní expektací, tj. pozitivním očekáváním či předpokladem pedagoga
- odstranění demotivujících vlivů a faktorů v procesu učení, přizpůsobení prostředí a tempa (intenzity) učení individuálním vlastnostem a schopnostem žáka či studenta

⁴⁵ J. VOTAVA a kol., *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, s. 105–106.

⁴⁶ J. JAVŮREK, *Propedeutika rehabilitačního lékařství*, s. 34.

- využívání specifických pedagogických metod, přístupů a pomůcek v procesu učení
- Zařazování specifických předmětů, jejichž obsah je vzhledem k typu postižení pro studenty důležitý (např. logopedická péče včetně výuky komunikace specifickými a alternativními formami komunikace, např. čtení Braillova bodového písma, dále výuka samostatného pohybu a prostorové orientace, práce se specifickými informačními technologiemi, využívání specifických software i hardware apod.)⁴⁷

⁴⁷ J. VOTAVA a kol., *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, s. 126.

3. PŘEDCHŮDCI VZNIKU REHABILITAČNÍHO ÚSTAVU KLADRUBY

3.1 Osobnost MUDr. Viktora Schillera

„Když se Viktor Schiller (viz příloha č. 1) v malé obci Zdounky na Moravském Slovácku 27. 8. 1882 narodil, netušili tehdy jeho rodiče, že osud jejich syna bude určován budoucími politickými událostmi, a že významnou roli v jeho osudu sehraje skutečnost kdy, kde a komu se narodil.“⁴⁸ Tak začíná biografii Viktora Schillera jeho vnuk Martin Rybář. Příběh budoucího velmi uznávaného lékaře a člověka s velmi výrazným sociálním cítěním, pocházejícího z rodiny drobného zemědělce a majitele malého vesnického krámků, byl silně poznamenán jeho touhou po vzdělání. Po absolvování gymnázia v Kroměříži vystudoval medicínu na Německé univerzitě v Praze. Jako mladý, ambiciózní lékař se dostal na praxi ke známému chirurgovi profesoru Robertu Gersunymu na vídeňskou kliniku. Díky svým lékařským schopnostem se Schiller postupně vypracoval až na prvního asistenta zástupce šéfa kliniky. Tak jako mnoho jiných lidí v době rakouského mocnářství se rozhodl ve Vídni nejen pracovat, ale založit si zde i svůj nový domov.

V roce 1912 se nechal pokřtít v evangelické církvi, snad proto, aby se mohl oženit s Elfrídou Salzerovou, dcerou vídeňského továrníka na obuv Samuela Salzera. Přesto byl okolím i nadále považován za Žida. Po dvou letech od sňatku se manželům Schillerovým narodil syn Friedrich (viz Exkurz). Krátce poté vypukla 1. světová válka a čerstvý otec Viktor Schiller byl povolán k vojenské službě na frontu, kde sloužil jako vojenský lékař. Až potud byl jeho život téměř všedním příběhem úspěšného muže pocházejícího ze skromných poměrů. Zásadní zlom nastal s ukončením války. Následující události vmetly dle Rybáře do Schillerova života zásadní, přesto však nezodpovězené otázky.⁴⁹

V závěru 1. světové války se rakouské mocnářství začalo rozpadat a Schillerova rodná vlast se osamostatnila. Po návratu z armády bylo mladému lékaři dáno velmi důrazně najevo, že jeho kariéra ve Vídni skončila. Údajně mu bylo sděleno: „Nepocházíte z Rakouska, chtěli

⁴⁸ M. RYBÁŘ, *Zamyšlení nad osudovým „nevlastenectvím“ lékaře Viktora Schillera*, s. 1.

⁴⁹ Tamtéž.

jste vlastní republiku a jistě už tam na vás čekají. Vaše dosavadní místo obsadí chirurg pocházející ze Štýrska“.⁵⁰ Poprvé tak Viktor Schiller pocítil, co je to národnostní princip spočívající v třídění lidí podle toho, kde a komu se narodili. Nezbylo mu nic jiného, než v roce 1919 odejít se svou rodinou do nově vzniklého Československého státu, konkrétně do Vlašimi, kde měl jeho tchán Samuel Salzer malou výrobu obuvi (viz příloha č. 2).⁵¹

Manželé Schillerovi přijeli z Vídně do Benešova vlakem, poté pokračovali kočářem s koňmi do Vlašimi. Ubytovali se v hostinci Na Knížecím (viz příloha č. 3)⁵², kde bydleli v malém pokojíčku ve věži. Schiller využil tchánovy nabídky a dočasně se stal správcem jeho výroby obuvi. Na sklonku roku 1921 se přestěhovali do své nově vystavěné vily v ulici Serváce Hellera čp. 443 (viz příloha č. 4), kde měli k dispozici pět místností – kuchyň, ložnici a tři další pokoje. V horní části vily otevřel Viktor Schiller svou lékařskou praxi, zakoupil rentgen a postupně doplňovat další potřebné vybavení. Už při svém působení ve Vídni se zajímal o léčbu kostní tuberkulózy a při jeho odchodu mu údajně jeho nadřízený kladl na srdce: „Udělejte tam něco pro ty kosti.“⁵³ Toto medicínské zaměření se také stalo jeho hlavní pracovní náplní, a v tomto oboru později dosáhl, díky novým metodám, výrazných úspěchů.

3.2 Založení Lidového sanatoria ve Vlašimi

Jak píše paní Preislerová, „v březnu 1924 provedla stavební komise místní šetření žádosti MUDr. Viktora Schillera, který požádal o povolení ke stavbě sanatoria. Povolení bylo uděleno s podmínkou, že u stavby musí být zřízena čistící stanice“.⁵⁴ Dne 24. července 1924

⁵⁰ *Vermächtnis von Viktor Schiller*, DVD.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² V roce 1860 zde knížecí vrchnost postavila jednopatrový dům s frontou o jedenácti oknech a nárožní vížkou, na jejíž jehlancovité stříšce se podle větru otáčel plechový kozel s holbou bavorského piva. Oznamoval, že je zde hostinec, který vrchnost zřídila namísto nedostačující hospody Drbky, asi nejstarší známé hospody ve Vlašimi. Kvůli kozlu – poutači na střeše – se jí říkalo mezi lidmi „U Kozla“, pak „Na Knížecím“. Německý nápis „Zur Stadt München“ byl odstraněn již v roce 1886. Za okupace v letech 1939 – 1945 dostal hostinec jméno „Fürstenhof“ (Knížecí dvůr) a posléze (po krátkém přechodném období) získal název „Blaník“, který mu zůstal dodnes. Josef MOUDRÝ — Jan SVOBODA, *Vlašim nejen na starých pohlednicích*, Praha 2003, s. 88.

⁵³ M. RYBÁŘ, *Zamyšlení nad osudovým „nevlastenectvím“ lékaře Viktora Schillera*, s. 2.

⁵⁴ I. PREISLEROVÁ, *Vlašim nejen ve 20. století*, s. 175.

byl ve Vlašimi založen spolek Lidové sanatorium, který měl výstavbu a provoz sanatoria realizovat. Předsedou byl ustanoven poslanec Jan Pěnkava, původně rolník z Kladrub, jednatelem MUDr. Viktor Schiller. Do začátku vložili členové spolku své finanční prostředky, Jan Pěnkava a MUDr. Viktor Schiller po 50 000 Kč, Dr. Arnošt Schiller 5 000 Kč, Josef Pěnkava 10 000 Kč, nejmenovaný vikář z Kondrace 5 000 Kč a blíže neznámé částky vložili též Max a Marold Schillerové.⁵⁵ Hned na počátku činnosti spolku se tedy sešlo celkem 165 000 Kč.⁵⁶ Zaslouhou členů spolku a dalších přispívajících občanů se již začátkem září roku 1924 započalo se stavbou Lidového sanatoria (viz příloha č. 5)⁵⁷ na Schillerově zahradě (v blízkosti jeho vily).⁵⁸

Budova byla kolaudována již o rok později 7. prosince 1925. Ve Vlašimi tak vznikl ústav se zaměřením na léčbu kostižeru neboli tuberkulózy kostí. Tato původní budova sanatoria zabírala plochu 528 m², byla jednopatrová, ovšem pro odbornou péči byly využity i sklepy, v nichž byly umístěny koupelny, prádelna, kotelna pro ústřední topení, skladiště paliva, sterilizační místnost, kuchyně se dvěma přílehlými místnostmi, spíže a záchody. V prvním patře bylo lokalizováno čtrnáct nemocničních místností a ve venkovní části pozemku otevřena tzv. lehárna⁵⁹. Dalších čtrnáct nemocničních místností se zasklenou lehárnou se nacházelo ve 2. poschodí. Pro budovu byl zřízen vodovod z vlastní studny, která

⁵⁵ Bratři Max a Marold Schillerové si založili ve Vlašimi roku 1926 továrnu na obuv pod nádražím v Rašínově ulici (nyní Jana Masaryka) ještě dříve, než do Vlašimi přišel jejich bratr Viktor. Továrna fungovala i za 2. světové války, výroba však byla omezena, neboť mnozí dělníci byli v důsledku války přeřazeni do místní zbrojovky Sellier & Bellot. Po válce byla v národní správě – dosazeným správcem byl Jan, syn Marolda Schillera. Roku 1946 získala zpět název „M. Schillera spol., továrna na obuv Vlašim“. Továrna zanikla až po únoru 1948. J. NUSEK, historik Muzea Podblanicka, telefonický rozhovor z 26. 4. 2012. Po pádu komunismu se restituentům továrny podařilo výrobu částečně obnovit. Firma s názvem Schiller spol. s r.o., zahájila výrobu dne 1. 10. 1992 a navázala tak na tradici prosperujícího rodinného podniku. Poměrně silná konkurence na světových trzích a laciná, mnohdy nekvalitní, asijská výroba obuvi však zapřičila, že po necelých třinácti letech v květnu roku 2005, byla výroba ve firmě Schiller spol. s r.o., zastavena. J. SVOBODA — J. MOUDRÝ, *Vlašim po stopách předků*, s. 230—231.

⁵⁶ J. SVOBODA — J. MOUDRÝ, *Vlašim po stopách předků*, s. 230—231.

⁵⁷ Objekt dnes slouží jako Dům s pečovatelskou službou.

⁵⁸ *Vermächtnis von Viktor Schiller*, DVD.

⁵⁹ Lehárna (lůžka na slunci) sloužila k tomu, aby pacienti pobývali co nejvíce pod přímým slunečním zářením, které bylo velice důležité pro jejich léčbu. *Vermächtnis von Viktor Schiller*, DVD.

byla vyhloubena na zahradě.⁶⁰ Odbornou léčbu měli na starosti MUDr. Viktor Schiller a MUDr. Walter Altschul.⁶¹ Sanatorium obdrželo dotaci od Ministerstva zdravotnictví a tělesné výchovy ve výši 500 000 Kč, přičemž ministerstvo současně požadovalo rezervovat pro své potřeby 10 lůžek. Ministerstvo sociální péče poskytlo finanční částku ve výši 250 000 Kč a požadovalo rezervovat 5 lůžek a Ministerstvo železnic přispělo 150 000 Kč a vyžádalo si 4 z celkové kapacity padesáti lůžek.⁶²

Kostní tuberkulóza byla v tehdejší době velmi rozšířená a pacienti s ní do sanatoria přicházeli zpravidla již v pokročilém stadiu. Počátečními příznaky byly nejčastěji bolesti v zádech, které lékaři většinou přehlédli v domněnku, že se jedná o revma. Až po neustávajících bolestech diagnostikovali právě kostní tuberkulózu páteře. V Evropě tehdy existovala údajně jen tři zařízení na léčbu této choroby, a to ve slovenské Tatranské Lomnici, švýcarském Leysinu a ve Vlašimi, kde vzniklo vůbec první specializované sanatorium v Československu.⁶³ Dle Friedricha Schillera stála léčba na třech pilířích - výživa, klid a potom eventuelně chirurgické a ortopedické ošetření. Nic jiného neexistovalo. Zkoušelo se rentgenové ozáření, ale to nemělo žádný význam. Stejně tak Schiller zkoušel rekonvalescentní sérum, kdy vyléčeným pacientům odebral krev a tu pak posílal do Prahy, kde se z ní udělaly injekce. To ale také nepomohlo. Dalším důležitým prvkem v sanatoriu byla již zmíněná lehárna, tedy léčba na přímém slunci. K druhotné léčbě se používalo též kalcium, které má příznivý vliv na zpevnění kostí.⁶⁴

Jako opravdu lidové sanatorium byl ústav ve Vlašimi určen především pro pojištěnce u sociálních pojišťoven. Pacienty byli většinou průmysloví dělníci z nejnižších vrstev a polovina z nich Němci z pohraničních oblastí. Vzhledem k odporu k němčině, který ještě narůstal s nástupem nacismu v Německu, vyčítali někteří takzvaní vlastenci z řad Národně demokratické strany doktoru Schillerovi, že léčebnu germanizuje. Příčinou jejich výtek byly vedle značného počtu německých pacientů také zahraniční styky s německými lékařskými

⁶⁰ I. PREISLEROVÁ, *Vlašim nejen ve 20. století*, s. 176.

⁶¹ J. SVOBODA — J. MOUDRÝ, *Vlašim po stopách předků*, s. 246.

⁶² M. RYBÁŘ, *Zamyšlení nad osudovým „nevlastenectvím“ lékaře Viktora Schillera*, s. 2.

⁶³ *Vermächtnis von Viktor Schiller*, DVD.

⁶⁴ Tamtéž.

kapacitami a řádové sestry německého původu.⁶⁵ Doktor Schiller však své pacienty nerozděloval podle národnosti a ani přístup k nim se nijak nelišil. Děлил je pouze podle druhu či rozsahu nemoci, což ovšem ne každý chápal. Důvod, proč zaměstnával německy mluvící sestry, byl zcela prostý – přispělo to ke snadnější komunikaci s pacienty z pohraničí. Bohužel některé členy Národně demokratické strany jeho argumenty vůbec nezajímaly, důležité pro ně byly nacionalistické nálady, někdy až hysterie.⁶⁶ Schillerovy léčebné metody byly velmi úspěšné, jak dosvědčují vzpomínky několika pacientů.⁶⁷ Nebylo tedy divu, že se dobrá pověst Schillerova sanatoria začala šířit i do zahraničí.

Přestože léčebný proces byl dlouhodobý (nebyla totiž ještě k dispozici antibiotika, která později tuto nemoc úplně vymýtila), zdravotní pojišťovny platily léčení pouze na omezený čas. Mnozí lidé, především z chudších vrstev, nazývali doktora Schillera lékařem „lidumilem“ a Lidové sanatorium Schillerovým, přestože ho nikdy nevlastnil. Dle bývalého pacienta Borise Jachnina se lze tedy domnívat, že tak byl nazýván právě proto, že ponechával pacienty v léčebně i po delší dobu, nežli bylo předepsáno zdravotními pojišťovnami.⁶⁸

Pověstnou se stala například jeho léčebná metoda, při níž pacientům podával k večeři chléb namazaný dobře uleželým plísňovým sýrem, který sám ukládal do hliněných hrnců a sám jej na chléb také mazal. Někteří pacienti přisuzovali tomuto sýru zázračné účinky, a kdo ví, zda doktor Schiller touto metodou, ať již vědomě či nikoli, nevyužíval penicilinu, který

⁶⁵ Tak trochu opakem byli Schillerovi bratři Max a Marold, kteří v létě roku 1931 zorganizovali ve vlašimském parku u sokolovny tzv. „Slovácký rok“, kam pozvali lidový soubor z Moravského Slovácka, odkud rodina Schillerů pocházela. J. SVOBODA — J. MOUDRÝ, *Vlašim po stopách předků*, s. 247.

⁶⁶ M. RYBÁŘ, *Zamyšlení nad osudovým „nevlastenectvím“ lékaře Viktora Schillera*, s. 3. Autor ve svém textu hovoří o Národní straně, taková ovšem nikdy neexistovala. Domnívám se, že měl na mysli Národně demokratickou stranu.

⁶⁷ Mezi vyléčené pacienty patří i pan Boris Jachnin (viz příloha č. 6), který se po listopadu 1989 začal shromažďovat informace o životě Dr. Schillera, aby uctil jeho památku, neboť mu v sanatoriu ve Vlašimi zachránil život. Kostní tuberkulózou onemocněl ve čtyřech letech a o dva roky později, když již byl údajně na umření, podstoupil ve Vlašimi léčení. Dodnes je přesvědčen, že mu doktor Schiller zachránil již před válkou život penicilinem. *Vermächtnis von Viktor Schiller*, DVD.

⁶⁸ *Vermächtnis von Viktor Schiller*, DVD.

obsahovala plíseň na sýrech.⁶⁹ Podle Michala Rybáře je však pravděpodobnější, že úspěchy v léčbě způsobila obecně správná výživa.⁷⁰

3.3 Výstavba nového sanatoria v Kladrubech

Kapacita Lidového sanatoria brzy nestačila, proto byla k původní budově přistavěna ještě druhá. Léčba zaznamenávala i nadále velké úspěchy, další rozšíření sanatoria však již nebylo z prostorových důvodů možné. Tato situace vedla Schillera k důležitému kroku. Roku 1931 podal spolku návrh na vybudování nového sanatoria ve zcela jiné lokalitě s tím, že stávající sanatorium ve Vlašimi by sloužilo pouze pro rekonvalescenci. Pro novostavbu připadaly v úvahu tři lokality splňující požadavek jižního slunce – pěti hektarové pole u Lorety, dále místo pod legendární horou Blaník anebo místo na úpatí Kladrubské Hůrky (534 m nad mořem) u obce Kladruby. V lidové tradici bylo toto místo nazýváno „Kostelík“, protože v pozdním středověku stával na vrcholu kopce dřevěný kostel, zasvěcený Mistru Janu Husovi, kam se každoročně pořádaly poutě ke dni výročí jeho upálení. Někdy po roce 1627, tedy v době protireformace, byly poutě zakázány a kostelík zbořen. Dodnes se však na jeho místě dochovala náhorní plošina se známkami dávné stavby.⁷¹ Zvon z kostela je dnes zavěšen na věži kostela Církve československé husitské ve Vlašimi a pochází z roku 1433. Jedná se o nejstarší vlašimský zvon.⁷²

V průběhu roku 1932 se v původním sanatoriu léčilo již 113 nemocných. Ve stejném roce bylo rozhodnuto postavit nové na úpatí Kladrubské Hůrky u obce Kladruby. Jak

⁶⁹ V roce 1928 Alexander Fleming náhodně zpozoroval, že bakteriologické kultury stafylokoků jsou zabíjeny, když se kultura znečistí plísní *Penicillium notatum*. Sice to vědecky zaznamenal, ale nic dalšího nepodnikl. Teprve v roce 1939 Florey a Chain v Oxfordu vyčistili první penicilin a začali jím léčit. Všichni tři pak za to dostali v r. 1945 Nobelovu cenu: po zásluze, protože americká armáda již ke konci 2. světové války penicilin pro válečná poranění používala. Stojí ještě za zmínku, že už ke konci války se penicilin tajně vyráběl i ve Fragnerově továrně v Měcholupech u Prahy. V. SCHREIBER, *Medicína na přelomu tisíciletí*, s. 53.

⁷⁰ M. RYBÁŘ, *Zamyšlení nad osudovým „nevlastenectvím“ lékaře Viktora Schillera*, s. 4. Otázkou však dle mého názoru je, co vedlo doktora Schillera k tomu, aby pacientům podával právě dobře uleželý sýr. Ač jsem k této otázce nenašla žádnou odpověď, jsem stále toho názoru, že to jistě mělo nějaké opodstatnění.

⁷¹ L. STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, s. 1.

⁷² J. SVOBODA — J. MOUDRÝ, *Vlašim po stopách předků*, s. 64.

konstatují autoři knihy *Vlašim po stopách předků*, není známo, „zda v tom roli hrála skutečnost, že předseda spolku poslanec Jan Pěnkava měl v Kladrubech usedlost.“⁷³ Po schválení návrhu stavby Zemským zdravotním úřadem začal spolek shánět úvěry. Podílníkem a čestným členem spolku pro výstavbu sanatoria se stal sociálně demokratický senátor Václav Johanis, funkcionář Ústřední sociální pojišťovny, vedle něj však financování stavby podpořila finančně řada drobných akcionářů. Nezanedbatelnou částku vložilo do stavby i stávající dobře prosperující sanatorium ve Vlašimi.⁷⁴ Předseda spolku Jan Pěnkava s ředitelem Dr. Viktorem Schillerem projednali odkup pozemků v celkové výměře asi 5 ha, vykázaných komisí zemského úřadu pro objekt sanatoria, a to od následujících majitelů z řad kladrubských obyvatel:⁷⁵

Václav Kopecký	č. p. 7
Jan Pěnkava	č. p. 6
Václav Brzek	č. p. 5
František Kopecký	č. p. 23
František Švejda	č. p. 3
Josef Kupsa	č. p. 2
Bohumil Kletečka	č. p. 1
Anna Štrýchová	č. p. 12
Václav Cirman	č. p. 11
Václav Brzek	č. p. 10
Josef Kopecký	č. p. 9
Marie Nováková	č. p. 8

⁷³ Tamtéž, s. 246.

⁷⁴ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 1.

⁷⁵ SOKA Benešov, AO Kladruby, pamětní kniha obce Kladruby, nestránkováno.

V roce 1933 bylo ještě přikoupeno od vlašimského velkostatku 46,5 hektaru lesa v katastru obce Tehov. V zakoupených lesích se nacházely vydatné prameny vody, díky nimž mohly posléze vzniknout mezi sanatoriem a Trhovým Štěpánovem tři vodovody. V každém z nich se nacházela řada studní, ze kterých voda samočinně přitékala do betonové nádrže. Odtud byla čerpána do velkého zásobníku, umístěného na vrcholu kopce Kostelík, a poté přiváděna samospádem do všech budov areálu. O rok později byl celý stavební pozemek oplocen a také vznikla nová příjezdová komunikace. Zakázku na stavbu silnice a technického zařízení získala firma Hubert Krassny z Nového Bohumína.⁷⁶ Ke dni 28. listopadu 1936 byl odevzdán rozpočet celé stavby; celkový náklad byl vypočten na 5 256 599,60 Kč.⁷⁷ Na přímluvu již zmíněného senátora Václava Johanise poskytla Ústřední sociální pojišťovna v Praze v lednu 1937 hypoteční úvěr ve výši 2 mil. korun a v březnu Zemská banka 3 mil. korun.⁷⁸ Stejně tak přislíbil podporu výstavbě nového ústavu v Kladrubech i tehdejší ministr sociální péče
Ing. Jaromír Nečas.⁷⁹

Projekt stavby byl vypracován architektem Františkem Fialou a konkurz na stavební práce vyhrála ze sedmi uchazečů firma Hukol a spol., která také dne 23. 11. 1937 zahájila práce na stavbě základů (viz příloha č. 7) a izolaci suterénu.⁸⁰ Na jaře se konala valná hromada spolku Lidového sanatoria a jednatel Dr. Viktor Schiller účastníky informoval o průběhu stavebních prací. Hlavní funkcionáři spolku se nezměnili, předsedou zůstal i nadále Jan Pěnkava, pokladníkem Jan Nohejl, zapisovatelem MUDr. Viktor Hoppe a jednatelem Dr. Viktor Schiller. Na stavbě se intenzivně pokračovalo celý rok. V prosinci 1938, zatímco

⁷⁶ L. STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, s. 1.

⁷⁷ Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby, *Rozpočet výloh a práce na stavbu ozdravovny v Kladrubech u Vlašimi ze dne 28. listopadu 1936*.

⁷⁸ Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby, *Oznámení Ústřední sociální pojišťovny v Praze ze dne 28. ledna 1937 o poskytnutí úvěru ve výši 2 mil. korun čsl.; Sdělení Zemské banky ze dne 6. března 1937 o přidělení úvěru ve výši 3 mil. Kč*.

⁷⁹ L. STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, s. 2.

⁸⁰ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 1.

se celá Evropa zabývala důsledky Mnichovského diktátu, dokončili dělníci střechu a hrubou stavbu nového sanatoria.⁸¹

3.4 Wenzel Jaksch v životě doktora Schillera

Jak tvrdí Michal Rybář, „doktor Schiller o politiku až do roku 1936 nijak zvlášť nezajímal. Jako lékař se především řídil Hippokratovou přísahou, podle níž je povinen poskytnout lékařskou pomoc i nepříteli, třeba i zločinci před popravou.“⁸²

V roce 1936 byl jako pacient do sanatoria poslán Wenzel Jaksch, novinář a politik Německé sociální demokratické strany dělnické v ČSR, který byl předtím bezúspěšně léčen ve Švýcarsku. Brzy se osobně s doktorem Schillerem spřátelil a i po ukončení léčení pobýval v jeho domě skoro všechny víkendy.⁸³ Průlomové byly Jakschovy radikální požadavky, aby se německá sociální demokracie odklonila od otázky sociální spravedlnosti jakožto smyslu a účelu své práce a mnohem více zohlednila národnostní problematiku, tedy otázku postavení Němců v československém státě.⁸⁴ Poté, co v Německu převzali moc nacisté a v Sudetech zvítězila Sudetoněmecká strana (SdP) Konrada Henleina, si Jaksch velice dobře uvědomoval, že sociální demokracie bude moci nacistům vzdorovat pouze tehdy, když se stane rovněž stranou všelidovou, nikoli jen dělnickou, jinými slovy, když nabídne zajímavý politický program i německým středním vrstvám a rolníkům. Proti Sudetoněmecké straně, podporované Hitlerem, však neměla sociální demokracie vůbec žádnou šanci.⁸⁵

Byl to také Jaksch, kdo se spolu s poslancem Německé křesťansko-sociální lidové strany v Československé republice Hansem Schützem a českoněmeckým poslancem za agrárníky Gustavem Hackerem pokusil ve volebním roce 1936 chopit iniciativy v národnostní otázce Němců prosazováním tzv. *novoaktivismu*. Tito novoaktivisté například požadovali, aby

⁸¹ Tamtéž.

⁸² M. RYBÁŘ, *Zamyšlení nad osudovým „nevlastenectvím“ lékaře Viktora Schillera*, s. 6.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tomáš OKURKA, *Zapomenutí hrdinové, Vergessene Helden*, Ústí nad Labem 2008, s. 30.

⁸⁵ M. RYBÁŘ, *Zamyšlení nad osudovým „nevlastenectvím“ lékaře Viktora Schillera*, s. 6.

se z Němců v Československu stal druhý, respektive třetí státní národ.⁸⁶ V domě Schillerových se Jaksch také scházel s vedoucími říšskoněmeckými sociálními demokraty, kteří žili v emigraci v Praze, a několikrát zde také jednal s anglickými a francouzskými novináři, které důrazně žádal, aby Francie a Anglie neuznaly Československou republiku a aby ji nevydali na pospas Hitlerovi. Jaksch si právě těmito protifašistickými myšlenkami získal zvláště manželku doktora Schillera, paní Elfrídu, s níž Jaksch navázal velké přátelství.

Před nacizmem uprchl do Velké Británie, kde byl po vypuknutí druhé světové války zvolen předsedou sudetoněmeckých sociálních demokratů.⁸⁷ Několikrát se zde setkal s Edvardem Benešem, který po uznání československé prozatímní vlády v létě 1940 nabízel sudetoněmeckým exilovým politikům šest míst ve Státní radě včetně funkce místopředsedy a byl ochoten uvažovat i o takovém poválečném uspořádání Československé republiky, které by vycházelo vstříc představám Jakschovy skupiny. Tento počáteční příznivý vývoj však záhy narazil na skutečnost, že československý odboj stál za druhé světové války na vyhraněných protiněmeckých pozicích. Proti Jakschovi se tak stavěli jak domácí odpůrci, tak i Benešovi nejbližší exiloví spolupracovníci. Jednání mezi Benešem a Jakschem sice pokračovala až do jara 1943, ale získávala stále více formální charakter. Důvodem byly brutální nacistické zásahy proti obyvatelstvu v protektorátu, ale také skutečnost, že v československém exilu byla obecně přijata myšlenka poválečného odsunu sudetoněmeckého obyvatelstva jako jediného možného řešení národnostní problematiky. K oficiální roztržce pak došlo na jaře 1943, kdy Jaksch zahájil tiskovou kampaň, v níž obvinil československou vládu, že zavinila ztroskotání uvedených rozhovorů.⁸⁸

Do německého města Wiesbaden se Wenzel Jaksch přestěhoval se svojí anglickou manželkou Joan až v roce 1949, předtím tomu bránila pražská diplomacie. Zemřel na následky autonehody v listopadu 1966 ve věku sedmdesáti let.⁸⁹

⁸⁶ T. OKURKA, *Zapomenutí hrdinové, Vergessene Helden*, s. 30. Státním národem byl považován tehdy pouze „národ československý“.

⁸⁷ M. RYBÁŘ, *Zamyšlení nad osudovým „nevlastenectvím“ lékaře Viktora Schillera*, s. 6.

⁸⁸ T. OKURKA, *Zapomenutí hrdinové, Vergessene Helden*, s. 40—41.

⁸⁹ Viktor ŠLAJCHRT, *Neznámý otec Evropy*, Respekt 16, 2005, č. 44, s. 13—15.

4. OBDOBÍ 2. SVĚTOVÉ VÁLKY A JEJÍ DOPAD NA CHOD SANATORIA

4.1 Příchod německého vojska

První den nacistické okupace popisuje kronikář v pamětní knize obce Kladruby takto: „15. března od 6. h. ranní dle hlášení rozhlasu postupovala německá branná moc přes hranice Čech a odpoledne byla již ve Vlašimi. Tato zmotorizovaná armáda rozložila se s vozidly po náměstí a s děli[!] u kostela. Vojáci byli tu udiveni plnými výklady i obchody, jež také celé houfně obcházel a pilně nakupovali, zvlášť když poměr marky ku koruně byl pro ně tak výhodně stanoven, tj. 1 marka = 10ti korunám. Zboží zde nakoupené posílali domů.“⁹⁰

Na začátku dubna projednával spolek další úvěr, protože náklady na stavbu již přesáhl původní rozpočet o 1,5 mil. korun. Schillerova manželka je však pro neskrývané přátelství s Wenzlem Jakschem zatčena již 15. 4. 1939 gestapem a deportována do ženského koncentračního tábora v Ravensbrücku.⁹¹ V květnu byla Ministerstvem sociální a zdravotní správy nařízena revize hospodaření spolku Lidového sanatoria a Viktor Schiller byl s výsledky revize spokojen.⁹² V červnu obdržel předseda spolku Josef Pěnkava od Zemského úřadu v Praze výměr, ve kterém stálo, že úřad rozpouští dosavadní výbor spolku a ustanovuje na jeho místě a s jeho působností správní komisi. Jednatel správní komise ovšem již nebyl jmenován doktor Schiller, ale vlašimský advokát JUDr. Jaroslav Semerád.⁹³ Reakce na toto opatření byla příznačná - okamžitě se začaly hrnout ze všech stran žádosti o proplacení účtů.⁹⁴

⁹⁰ SOKA Benešov, AO Kladruby, pamětní kniha obce Kladruby, nestránkováno.

⁹¹ Bohužel se mi nepodařilo nalézt odpověď na otázku, proč nebyl společně s Elfrídou zatčen i Viktor Schiller.

⁹² H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 2—3.

⁹³ Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby, *Výměr Zemského úřadu v Praze ze dne 28. června 1939*.

⁹⁴ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 3.

4.2 Začátek 2. světové války

Wenzel Jaksch se snažil dostat zbytek Schillerovy rodiny do Anglie, dokonce pro ni opatřil víza, ale protože v září vypukla 2. světová válka, bylo britské velvyslanectví v Praze uzavřeno a víza už nebyla kde vyzvednout. Velmi zajímavé je i to, že když se pokoušel syn Friedrich přesvědčit svého otce Viktora Schillera o tom, aby do Anglie odešel, doktor si tvrdě stál za tím, že on nic neudělal, a tudíž nechápe, proč by měl někam odjíždět.⁹⁵ V září bylo nacisty nařízeno, aby dělníci ze stavby ústavu u Kladrub odešli na práci do Říše. Situaci zachránil jednatel správní komise Dr. Semerád, který uklidnil „oberlandrata“ v Německém Brodě (dnešním Havlíčkově Brodě) a příslušnou nacistickou komisi, že uvedení dělníci na stavbě ústavu jsou pouze dobrovolníci.

K 1. listopadu 1939 vypověděla Ústřední lidová záložna v Praze úvěr ve výši 2 milionů korun. Už tak značné finanční komplikace spojené se stavbou nového sanatoria se tak ještě prohloubily. Členové správní komise se proto rozhodli prodat původní Lidové sanatorium⁹⁶ městu Vlašimi. Po diskuzích o výši ceny byly ještě během listopadu probírány další podrobnosti tohoto prodeje.

Ve stejném měsíci organizoval Dr. Schiller v sanatoriu ve Vlašimi exkurzi mediků německé lékařské fakulty v Praze. V tuto dobu však již pro něj jako Žida začínají těžké chvíle.⁹⁷ Jak líčí Michal Rybář, Dr. Schiller měl poznat národnostní princip v té nejstrašnější podobě, jaká je vůbec možná. Už není jenom Čechem pocházejícím z Moravského Slovácka, ani Slovákem, jak byl mylně označován na sčítacích listech z 20. let, ani Rakušákem, za kterého jej někteří považovali pro jeho jméno a příchod z Vídně, kde založil rodinu, ani evangelíkem podle křtu z roku 1912. Podle Norimberského zákona z 1. 7. 1939, byl především Žid a to nejenom on, ale všichni členové jeho rodiny. Do města Vlašim se vrací v mnohem hrůznější podobě totéž, co zde bylo okolo roku 1700. Jmenovati tehdy někoho Židem, pokládalo se za největší urážku. Kdo jinému tak řekl a žalován byl, musel platit

⁹⁵ M. RYBÁŘ, vnuk MUDr. Viktora Schillera, rozhovor z 22. 6. 2010.

⁹⁶ V roce 1948 bylo z původního Lidového sanatoria zřízeno ambulatórium Okresní nemocenské pojišťovny. J. SVOBODA — J. MOUDRÝ, *Vlašim po stopách předků*, s. 247.

⁹⁷ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 3.

pokutu u zdejší obce 3 kopy grošů a druhého za poctivého vyhlásiti. Píše se rok 1939 a už platí jiné zákony – ty Norimberské. Ve Vlašimi už nejde jen o pokuty, ale o životy.“⁹⁸ Dne 28. února 1940 přišlo do Vlašimi nařízení, kterým říšský protektor nařizoval přihlašování židovského jmění. Týkalo se všeho provozního majetku, tedy židovských podniků a živnostenských provozoven, jež byly na území protektorátu Čech a Moravy, dále židovského pozemkového majetku a židovských akcií včetně všech podílnických práv. Přihlášky majetku musely být předloženy do 15. března na tiskopisech, které se prodávaly u okresního úřadu za poplatek 4,50 protektorátních korun za jeden včetně poučení. Soupisem majetku byli zároveň evidováni obyvatelé Vlašimi, kteří byli podle tehdejších zákonů považováni za Židy. Byli to:

Adler Bruno	Kraus Jiří	Roubíček Vilém	Roubíčková Věra
Adler Otto	Kraus František	Roubíčková Jana	Roubíček Pavel
Adlerová Erna	Krausová Irma	Roubíček Karel	Sauer Alois
Adlerová Marie	Pacovský Jiří	Roubíček Hans	Sauer Bedřich
Benedit Karel	Pacovský Otakar	Roubíček Max	Sauer Vojtěch
Benešová Marie	Pacovský Oskar	Roubíčková Hermína	Sauerová Anna
Brumlíková Elena	Pacovská Anna	Roubíček Miroslav	Seidler Josef
Ehrlichová Helena	Pacovská Zdenka	Roubíček Emil	Seidlerová Berta
Gans Maxmilián	Pollak Isidor	Roubíčková Sidonie	Seidlerová Božena
Hansová Milada	Pollaková Julie	Roubíček Otto	Schiller Arnošt
Gold Julius	Pollaková Růžena	Roubíčková Barbora	Schiller Marold
Goldová Arnoštka	Reichová Pavla	Roubíčková Hana	Schiller Viktor
Hermannová Anna	Roubíčková Amalie	Roubíček Jiří	Schillerová Gertruda
Herzová Ida	Roubíčková Anna	Roubíčková Věra	Vogel Jiří
Hofmann Otto, Arnošt	Roubíčková Ludmila	Roubíčková Hana	Voglová Irma
Hofmannová Amalie	Roubíčková Marie	Roubíček Otto	Weinerová Anna ⁹⁹
Hofmann Josef	Roubíčková Růžena	Roubíčková Emilie	
Klimovičová Anna	Roubíčková Eleonora	Roubíček Gustav	

⁹⁸ M. RYBÁŘ, *Zamyšlení nad osudovým „nevlastenectvím“ lékaře Viktora Schillera*, s. 5–6.

⁹⁹ I. PREISLEROVÁ, *Vlašim nejen ve 20. století*, s. 169–170.

Otázkou je, proč na seznamu nebyla evidována Schillerova manželka Elfrída ani jeho syn Friedrich. Patrně zde hrála roli skutečnost, že Schillerova manželka byla již od 15. 4. 1939 v ženském koncentračním táboře v Ravensbrücku. Syn Friedrich zase nemusel být podle tehdejších předpisů považován za Žida.¹⁰⁰

Další exkurzi studentů lékařské fakulty Německé univerzity (tehdy již oficiálně Deutsche Karls-Universität) na jaře roku 1940 již vedl profesor Kurt Strauss (viz Exkurz), který sehrál v nacistické správě kladrubského sanatoria zásadní roli. Požadoval urychlené předložení dokladů o jmění a hospodaření spolku. V dubnu se účastnil schůze správní komise, konané v Praze na Ministerstvu sociální a zdravotní správy, na níž byli přítomni i zástupci Zemské banky, Ústřední sociální pojišťovny a Ústřední lidové záložny. Díky profesorovi Straussovi znala celou situaci spolku Německá pracovní fronta (Deutsche Arbeitsfront – DAF),¹⁰¹ která usilovala o získání sanatoria.

¹⁰⁰ Vzhledem k tomu, že ani nacisté neměli (ostatně nemohli mít) k dispozici žádný spolehlivý vědecký prostředek pro zjišťování "rasy", byla pro určení židovského původu podle norimberských zákonů rozhodující příslušnost prarodičů k židovské náboženské obci. Za plného Žida byl považován každý, kdo pocházel alespoň ze tří židovských prarodičů. Velmi komplikovaná byla pak kategorizace tzv. "míšenců". Za "míšence prvního stupně" či "položidy" byli považováni ti, kdo měli dva židovské prarodiče a k datu vydání norimberských zákonů nebyli členy židovské náboženské obce, ani nežili v manželství se Židem (v opačném případě byli považováni za plné Židy). "Míšenci prvního stupně" měli sice obdobná práva jako plnoprávní němečtí občané, ale vztahovala se na ně některá omezení, např. směli uzavřít manželství pouze s "míšencem prvního stupně". Pro uzavření sňatku s Němcem nebo s "míšencem druhého stupně" potřebovali zvláštní výjimku. Za "míšence druhého stupně" platili všichni, kteří měli jednoho židovského prarodiče. Vztahovala se na ně sice také některá omezení ve výběru povolání, ale obecně platilo, že se předpokládala spíše jejich integrace do německé společnosti. Proto byli také např. odváděni do wehrmachtu. Další komplikovaná nařízení se pak zabývala otázkou, do které z předchozích kategorií spadají děti narozené ze smíšených manželství nebo z manželství mezi míšenci. http://www.holocaust.cz/cz2/history/events/nuremberg_laws (citováno 3. 5. 2011). Jisté ale je, že Friedrich Schiller byl v roce 1943 předvolán Židovskou náboženskou obcí v Praze a díky velkému štěstí jeho osud neskončil stejně jako osud jeho rodičů (viz Exkurz).

¹⁰¹ Německá pracovní fronta (DAF) byla zřízena nacisty v květnu roku 1933, aby nahradila tradiční dělnické odbory. Do nově vzniklé organizace byli začleněni všichni zaměstnanci, ať už se jednalo o tzv. bílé či modré límečky (tj. o úředníky či dělníky). DAF měla přes dvacet milionů členů, velký rozpočet a rozsáhlý majetek. Její náplní mělo být teoretiky hájení práv zaměstnanců, ovšem podle nacistické ideologie pracovali zaměstnanec i zaměstnavatel na základě plnění vzájemně přijatelných cílů rukou nerozdílnou pro obecné blaho režimu. Matthew HUGHES — Chris MANN, *Hitlerovo Německo, život v období Třetí říše*, Praha 2002, s. 47.

Spolek se ještě pokusil celou situaci zachránit jednáním s Ústřední sociální pojišťovnou o koupi novostavby, ovšem vedení této pojišťovny bylo ochotno kladrubské sanatorium koupit jen v případě, že by o něj neměla zájem právě Německá pracovní fronta.¹⁰²

4.3 Vlašimští Židé a smrt manželů Schillerových

V roce 1942 byli vlašimští Židé odvečeni do koncentračních táborů a židovský majetek byl oficiálně převeden na židovskou synagogu č. p. 84.¹⁰³ Zabaven byl i majetek doktora Schillera, který byl nejprve vypuzen ze sanatoria, a protože odmítl nosit žlutou Davidovu hvězdu s označením Jude, byl následně zatčen gestapem. Po propuštění byl ve zbědovaném stavu vystěhován ze svého domu. Ivana Preislerová v knize *Vlašim nejen ve 20. století* uvádí, že „někteří vlašimští občané vzpomínají, že ani v obtížných osobních podmínkách nebylo Schillerovi zatěžko poskytovat zdravotní pomoc. Bylo tomu však většinou v noci.“¹⁰⁴

Během heydrichiády byl Viktor Schiller znovu zatčen a rozsudkem Stanného soudu v Praze ze dne 16. 6. 1942 byl odsouzen k trestu smrti zastřelením za schvalování atentátu na zastupujícího říšského protektora a ještě ten samý den byl Dr. Schiller s řadou dalších osob z Vlašimi a Benešova v Táboře zastřelen.¹⁰⁵

Dodnes toto místo připomíná památník obětem 2. světové války, mezi nimiž je uvedeno jméno MUDr. Viktora Schillera. Jeho manželka Elvíra byla též den zastřelena v ženském táboře v Ravensbrücku.¹⁰⁶ Nelze vyloučit, že se jednalo o souhru osudových náhod, daleko pravděpodobněji však šlo o jeden z mnoha dokladů přísloučné nacistické systematičnosti v likvidování svých odpůrců či jinak nepohodlných osob. Za schvalování atentátu se totiž vynášel trest smrti vždy nad celou rodinou.

¹⁰² J. NUSEK, *Kladrubský epilog Kurta Strausse*, s. 75.

¹⁰³ I. PREISLEROVÁ, *Vlašim nejen ve 20. století*, s. 170. Židovská synagoga stávala v severní části města, při výjezdu na Benešov u Prahy, dnes na jejím místě stojí novostavba č. p. 1769.

¹⁰⁴ I. PREISLEROVÁ, *Vlašim nejen ve 20. století*, s. 170.

¹⁰⁵ *Vermächtnis von Viktor Schiller*, DVD.

¹⁰⁶ *Tamtéž*.

4.4 Obsazení sanatoria nacisty

I přes veškerou snahu původních správců sanatoria se začátkem dubna roku 1940 dostává celý komplex poblíž Kladrub do nacistických rukou (viz příloha č. 8, 9, 10 a 11). Stavba hlavní budovy byla převzata německou armádou, která ji rychle dokončila, a o rok později již mohla fungovat jako vojenský lazaret. Namísto sanatoria zde sídlil rozsáhlý vědecký ústav pro raněné německé vojáky s oficiálním názvem „Forschungsinstitut der DAF Kladruby“. Práceschopní hospitalizovaní němečtí vojáci nastupovali vedle cvičení vždy ráno na „apelplac“ k rannímu rozdělení do pracovních činností. Nejprve vznikla přístavba dalších administrativních a hospodářských budov, poté vila prof. Strausse a konečně vzhledem k narůstajícímu počtu pacientů i 26 menších dřevěných domů.

Ve všech okolních lesích, jež Němci rovněž zabraly, probíhala těžba dřeva, které se pak zpracovávalo na pile ve Zdislavicích, později i v Kácově. Kámen na stavby se těžil v lomu na severní straně Kladrubské Hůrky a v Trhovém Štěpánově.¹⁰⁷ Dle zápisů v Pamětní knize obce Kladruby „platily přísné předpisy pro dodávky [!] obilí, masa, mléka. Byla to velká zkouška v té zimě a spoustách sněhu. Od veškerého vožení dřeva [!], nikdo nic nedostal s výmluvou, že dotyčný, jež nás měl vyplácet, prý zešílel. Byla i revise obecních knihoven a dosti knih českých autorů bylo vyřazeno. Těž i pamětní knihy se museli [!] odevzdat na okres, aby byly odvezeny do Zemského archivu v Praze. Byl zde též zatčen výměnkář Ant. Flligr z č. 1 pro nějaký výrok pronesený v podnapilosti v krčmě v Pavlovicích, četník proň přišel na pole, tam jej zatkl a nikdo ho víc nespatril.“¹⁰⁸

Pacienti nepracovali jen na stavbách, ale zabezpečovali také chod hospodářských provozů, čímž se podíleli na soběstačnosti a zásobování celého komplexu (viz příloha č. 12). Starali se o rozlehlé zahradnictví, ve kterém vybudovali 4 vytápěné skleníky, a ovocné sady. Na statku v Tehově chovali hospodářská zvířata, norky a včely.

Se stavbou dalších dřevěných domků se vzhledem k přibývajícím raněným pokračovalo i v roce 1941. V době maximálního naplnění se v hlavní budově léčilo 160 převážně důstojnických pacientů a v přístavěných dřevěných budovách až 2 300(!) raněných

¹⁰⁷ L. STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, s. 2.

¹⁰⁸ SOKA Benešov, AO Kladruby, pamětní kniha obce Kladruby, nestránkováno.

německých vojáků. Ti sem byli přiváženi často přímo z fronty, často s omrzlinami. V provozu byly nepřetržitě dva operační sály, kde se prováděly operační výkony s převahou amputací končetin. Poté byli vojáci vybaveni účelovými pracovními protézami a podstupovali základní rehabilitaci, včetně tvrdého sportovního výcviku

Němečtí důstojníci organizovali v ústavu velké sportovní soutěže. Mimo klasického běhu a běhu po schodech (viz příloha č. 13), se soutěžilo v boxu, skoku do výšky (viz příloha č. 14), stolním tenise a vrhu koulí (viz příloha č. 15). V roce 1941 byla vedle již zmíněných budov zahájena také stavba velké dřevěné budovy s tělocvičnou a bazény, stejně tak byly započaty zemní práce pro přípravu hřiště.¹⁰⁹

V červnu 1942 se stal vrchním lékařem prof. Kurt Strauss (viz Exkurz) a působil zde v době rostoucích německých ztrát. Jaké byly výsledky jeho vedení? Jisté je, že v dubnu 1944 *Generalarzt*¹¹⁰ Otto Muntsch profesora odvolal z funkce. Chirurg byl záhy degradován na běžného člena SS a poté vyloučen. Čelil těžkým obviněním z nedůstojného zacházení s raněnými a ze zločineckého vymáhání kázně. Zneužíval údajně také přidělové potraviny pro reprezentaci a vlastní potřebu. Soudní přelíčení proběhlo před soudem 539. Divize. Krátce nato, 8. září 1944, spáchal prof. Kurt Strauss v lazaretu sebevraždu. Jako místo úmrtí bývá často nepřesně uváděna Vlašim, sídlem Reserve Lazarett Wlaschim však byla osada Kladruby.¹¹¹

Z okolí byli do Kladrub soustřeďováni na práci také Židé před jejich odjezdem do koncentračních táborů. Přísné dodávky obilí, brambor, masa a mléka trvaly i v roce 1943, rovněž i přidělový systém potravin, cukru, mýdla, tabáku aj. O rok později, tedy v roce 1944, začalo pro všechny období značného nedostatku. Již téměř vše bylo na příděl. Byla zavedena povinná dodávka dřeva v rozsahu okolo třiceti metrů krychlových na jednu hospodářskou

¹⁰⁹ L. STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, s. 3.

¹¹⁰ Generál lékař – funkce v rámci německé vojenské organizace s hodností plukovníka (případně generálmajora). Řídil chod zdravotnické služby v oblasti armádního sboru. Informace z knihovny Vojenského historického ústavu – Referát historických fondů. (9. 5. 2011)

¹¹¹ J. NUŠEK, *Kladrubský epilog Kurta Strausse*, s. 75–76.

usedlost. Zabrané lesy štěpánovské, ratajské, pavlovické a zčásti i tehovské sloužily vedle toho Němcům také pro honitbu.¹¹²

4.5 Konec 2. světové války

Němečtí pacienti pracovali na stavbách celého areálu až do počátku roku 1945.¹¹³ Od jara 1945 se začaly stále častěji objevovat zprávy o bombardování českého území. Zároveň se zřetelně projevoval ústup německých armád, který byl způsoben osvobozením republiky Rudou armádou z východu a západními spojenci ze západu. Neklamným důkazem blížícího se konce války byly nezvyklé povozy s dřevěnými střechami, které zde byly hojně vidět koncem dubna. Povozy byly taženy hovězím dobytkem a naloženy nutným domácím nářadím, zásobami a dětmi. Jednalo se o uprchlíky z východních oblastí hroučící se Říše. Po nich následovala zpravidla již jen stahující se německá vojska.

Ve stejnou dobu občané Kladrub obdrželi od obce vyrozumění, aby se opatřili tím nejnnutnějším a byli připraveni na evakuaci. Tato informace zapříčinila, že lidé měli velké obavy o své životy a v přilehlých polích a lesích si zřizovali prozatímní kryty. V prvních květnových dnech opouštěli lazaret v Kladrubech vojenští vojáci. Vojenská kolona byla zastavena na Žižkově náměstí ve Vlašimi, kde byla odzbrojena místními povstalci. Ještě 5. a 6. května projíždělo v blízkosti lazaretu velké množství německých tanků a děl, které však už byly vybaveny bílými praporky či kapesníky a přihlížejících občanů si již nikdo z Němců nevšímal. Vojáci se maximálně pokoušeli sehnat civilní oděv.

I 7. 5. 1945 ustupovali Němci kolem Kladrub pozemní cestou k Vlašimi. V těchto dnech bylo možné zachytit i rozhlasové vysílání, tedy volání Prahy o pomoc. Na pozadí vysílání byla slyšet střelba a lidé byli velice rozrušeni ze zpráv, které z pražské vysílačky slyšeli. Uklidnění nastalo, až když byla Praha 9. května osvobozena Rudou armádou. Až poté se lidé začali rozhlížet kolem sebe. Sbíraly se zbraně a střelivo, odhozené kolem silnic včetně

¹¹² SOkA Benešov, AO Kladruby, pamětní kniha obce Kladruby, nestránkováno.

¹¹³ *Tamtéž.*

pancéřových pěstí, pistolí apod. V širokém okolí bylo možné podél cest spatřit nejen převalená auta, ale i tanky. Důležité však bylo, že válka skončila.¹¹⁴

Podle dochovaných zpráv byla po odchodu Němců v Kladrubech zřízena repatriační stanice, kterou procházeli sovětští vojáci a bývalí zajatci před návratem domů. Od ledna do září roku 1946 bylo sanatorium ve správě Ústřední rady odborů a léčili se zde váleční invalidé z celého Československa.¹¹⁵

¹¹⁴ L. STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, s. 3–4.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 4.

5. POVÁLEČNÝ VÝVOJ SANATORIA V KLADRUBECH

5.1. Oficiální zahájení provozu

Dne 1. října 1946 převzalo kladrubské sanatorium do péče Ministerstvo zdravotnictví. Budovy byly renovovány, prováděli se nezbytné úpravy pro uvedení do provozu včetně vybavení interiérů. Cílem bylo obnovit doléčovací¹¹⁶ ústav podle původní koncepce prof. Rudolfa Jedličky z let 1910–1915. Dle zachované knihy příjmů bylo již 21. dubna 1947 přijato k doléčení prvních 27 nemocných (viz příloha č. 16 a 17). Odborní pracovníci získávali první zkušenosti v kurzech vedených dvěma fyzioterapeutkami z Bostonu – Miss Snavely a Miss Morse, které v ústavu pracovaly dva roky. Prvními účastníky školení se stávali mimo jiné dosavadní učitelé tělesné výchovy. Zahájení pravidelného provozu se dle pamětníků uskutečnilo 17. 10. 1947, oficiálně pak až 1. prosince téhož roku. Zařízení neslo oficiální název „*Státní ústav doléčovací*“ s počáteční kapacitou třiceti lůžek. O dva roky později se kapacita zvýšila na 130 lůžek (viz příloha č. 18), což mělo za následek také nárůst počtu zaměstnanců ústavu (viz příloha č. 19).¹¹⁷

Zápisy Místní rady osvětové, založené v Kladrubech 27. února 1946,¹¹⁸ dokládají aktivní zapojení ústavu do veškerého dění v obci.¹¹⁹ V průběhu dalších let docházelo k rozšiřování náplně rehabilitačního oboru a zvyšování nároků na ošetrovatelskou péči. Jestliže zpočátku ústav sloužil pro doléčování válečných invalidů, záhy byla postupně

¹¹⁶ Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruba, *Informační dopis Ministerstva zdravotnictví ze 4. 7. 1947*. „Doléčování – čili rehabilitace – zraněných a rekonvalescentů je nový obor lékařství, který je v ČSR málo zavedený a ústav v Kladrubech je první svého druhu v republice. Účelem doléčování je vhodnými a včasně započatými léčebnými výkony ovlivnit průběh rekonvalescence po úrazu či po nemoci tak, aby se jednak zabránilo poklesu morálky zraněného či nemocného ve sféře duševní, jednak aby se předešlo úbytku tělesné zdatnosti rekonvalescenta v důsledku nucené nečinnosti.“

¹¹⁷ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruba v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 5.

¹¹⁸ SOKA Benešov, Místní rada osvětová Kladruba, *protokol č. 1 ze zasedání Místní rady osvětové dne 27. února 1946*.

¹¹⁹ SOKA Benešov, Místní rada osvětová Kladruba, *protokol č. 39 ze zasedání Místní rady osvětové dne 11. prosince 1949; Hlášení Místní rady osvětové o konání oslav 70. narozenin J. V. Stalina (viz příloha č. 20)*.

zařazována i léčebná péče o pacienty s poruchami pohybového ústrojí po operacích a úrazech.¹²⁰

V padesátých letech se začalo s přestavbou dřevěné budovy tělocvičny na zděnou, zároveň došlo i k jejímu podstatnému rozšíření. V listopadu 1955 tak byla slavnostně otevřena nová budova léčebné tělesné výchovy, do níž byla soustředěna oddělení léčebné tělesné výchovy, fyzikální terapie a *léčba prací* [dnešní ergoterapie]. Nacházely se zde dva bazény, tělocvična, 6 cvičeben pro individuální tělocvik, vodoléčba, elektroléčba, dílny *léčby prací* (dílny krejčovská, truhlářská a lakýrnická, dále pak také kovodílna), kinosál, filtrační stanice a kotelna.¹²¹ V hlavní lůžkové budově se zvýšila kapacita na 210 lůžek. A protože v Kladrubech bylo tradicí, že značná část zaměstnanců byla tvořena manželskými páry, došlo k výrazné personální stabilizaci zdejších pracovišť.¹²²

Hlavní lůžková část měla v padesátých letech přístup z nádvoří a byla průchozí podélným průjezdem. Vedle vchodu byla umístěna vrátnice a jeden výťah na ruční obsluhu. V přízemí byla umístěna prostorná vstupní hala, na východní straně haly knihovna a klubovna pro pacienty. Na protilehlé straně se nacházela ředitelna a sekretariát ředitele, kancelář hlavního lékaře, přijímací kancelář, kancelář sociální pracovnice, vyšetřovny lékařů, 2 operační sály, sterilizační místnost, sádrovna, rentgenové pracoviště, laboratoř, zubní ordinace a holičství. V prvním, druhém a třetím patře – ortopedické a neurologické lůžkové oddělení s pokoji převážně po třech pacientech. Na každém patře byla vyšetřovna lékaře, vyšetřovna sester, čajová kuchyňka k servírování jídel pro nechodící pacienty, malý příruční sklad a úklidové příslušenství. Ve čtvrtém patře, které bylo zároveň i podkrovím, byly pokoje pro ubytování svobodných zaměstnanců, v suterénu budovy uhelna, kotelna a rozsáhlé sklady, včetně skladu na potraviny. Na chodbě před sklady byla pacientům a zaměstnancům k dispozici prodejna smíšeného zboží.

U druhého konce průjezdu se nacházel v ose hlavní budovy pouze dvoupatrový severní trakt (viz příloha č. 24), v jehož přízemí byla umístěna prádelna a žehlárna. V prvním

¹²⁰ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 5.

¹²¹ Tamtéž, s. 5—7.

¹²² L. STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, s. 5.

patře byl severní trakt propojen s výše zmíněnou lůžkovou částí, jinak se zde nacházela ústavní kuchyně a jídelna pro chodící pacienty i zaměstnance. V suterénu byly chladicí boxy na potraviny a sklady ovoce a zeleniny, v mezipatře budovy v místech nad kuchyní pokoje pro ubytování lékařů, ve druhém podkrovním mezipatře pak další ubytovací prostory pro zaměstnance. Zadní strana nádvoří umístěného z boku hlavní lůžkové budovy byla uzavřena budovou hospodářsko-technických služeb. V přízemí byly protetické a údržbářské dílny, pošta a garáže, v prvním patře měl svou kancelář správce ústavu, hlavní a mzdová účtárna, kancelář stravovacího provozu a další kanceláře. Rovněž se zde nacházely 3 byty pro zaměstnance a zaměstnanecká klubovna. Na protější straně nádvoří se nacházela budova nazývaná „personálka“, kde byly umístěny v suterénu, přízemí i v podkroví byty pro rodiny zaměstnanců. Celý komplex uzavírala vila s bytem ředitele ústavu a dalšími čtyřmi rodinnými byty. Reprezentačními stylově zařízenými místnostmi ústavu byla ředitelna, knihovna a jídelna s dřevěným obložením stěn, vestavěnými skříněmi a dřevěnými lustry. Hlavní vchod z průčelí hlavní budovy nebyl pro jeho nepraktičnost využíván.¹²³ Jedná se o vchod schovaný v podloubí, pod balkonem v prvním patře a nepoužívá se dodnes.¹²⁴

V roce 1957 byla hlavní lůžková budova spojena s budovou rehabilitační 120 m dlouhým podzemním tunelem, který umožňoval pohodlný přesun i za nepříznivého počasí.¹²⁵ V závěru padesátých let došlo k důležité organizační změně. Od roku 1959 byl ústav zařízením Krajského ústavu národního zdraví.¹²⁶

5.2 Život ústavu v 60. – 70. letech 20. století

Původní personál rehabilitačního oddělení, složený především z učitelů tělesné výchovy, byl postupně doplňován absolventy zdravotních škol (obor zdravotní sestra), kteří prošli několikaměsíčním speciálním kurzem pro rehabilitační pracovníky v Praze.

¹²³ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 5–7.

¹²⁴ Zdeněk DOHNAL, rozhovor ze dne 12. 7. 2011

¹²⁵ L. STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, s. 5.

¹²⁶ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 7.

V šedesátých letech již do ústavu přicházeli přímo kvalifikovaní rehabilitační pracovníci, absolventi nově zřízeného dvouletého pomaturitního nástavbového studia tohoto oboru.

V 60. letech se v běžné praxi začaly uplatňovat nové vědecké poznatky v oboru rehabilitace a na všech zdravotnických odděleních byly pravidelně každý měsíc organizovány odborné semináře. Mimo jiné zde proběhl i odborný metodický kurz k tzv. „Kabatově technice.“¹²⁷ Vybraní pracovníci se zúčastňovali krajských odborných seminářů a byli vysíláni na stáže do specializovaných pracovišť pražských klinik. Ústav byl současně střediskem pro doškolování lékařů a rehabilitačních pracovníků z celé republiky. Nechyběly ani organizované stáže pro lékaře, kteří se připravovali k atestacím v oboru rehabilitace, ani stáže pro studenty středních škol zaměřených na rehabilitaci. V roce 1963 byl v ústavu uspořádán šestitýdenní specializační kurz na ergoterapii pro rehabilitační pracovníky z celého Československa. Není divu, že věhlas zdejší léčby dosáhl až za hranice Československa a přiváděl do Kladrub i pacienty z tehdejší Německé demokratické republiky, Kuby, Alžírsko, Itálie i dalších zemí.¹²⁸ Z 60. let se také dochovala „ústavní hymna“, kterou složil jeden ze zaměstnanců ústavu (viz příloha č. 21).

Vzhledem k izolovanosti prostředí ústavu však docházelo k značné fluktuaci odborných pracovníků. Vedení si proto vytklo za úkol personální stabilizaci prostřednictvím nábory nových pracovníků ze širokého okolí. Současně byli přijímáni maturanti ze škol ve Vlašimi a Benešově s tím, že jim bylo umožněno další externí studium oborů rehabilitační pracovník a zdravotní sestra. Vybraní kvalifikovaní pracovníci pak byli vysíláni na postgraduální specializační studium. To samé probíhalo i u lékařů, bylo jim umožňováno další vzdělávání a získání atestací v oboru, což přispělo ke stabilizaci zdejšího vysoce odborného lékařského týmu.¹²⁹

¹²⁷ Základem Kabatovy techniky je usnadnění pohybu pomocí signalizace z vlastního těla. Pohyby, které technika používá, byly převzaty z přirozených pohybů zdravého člověka. Jsou to pohyby prostorové, při kterých pracují velké svalové skupiny v několika rovinách. M. KADLECOVÁ, fyzioterapeut Rehabilitačního ústavu Kladruba, rozhovor uskutečněný 15. 9. 2011.

¹²⁸ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruba v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 10.

¹²⁹ Tamtéž, s. 10.

Rehabilitační program pacientů byl rozvržen do celého dne. Jeho základem bylo individuální cvičení, navazovalo polohování či bandážování končetin, dále skupinová cvičení v tělocvičně a bazénu či posilování na kladkách. Program doplňovaly fyzikální procedury, jako jsou vířivé lázně, parafínové zábaly, masáže, elektroléčebné procedury a ergoterapie. V roce 1960 vznikl sportovní oddíl zdravotně postižených sportovců Tělovýchovná jednota Slovan Kladruby, přičemž řada z jeho členů působila zároveň i v Ústředním výboru Českého svazu tělesné výchovy v sekci tělesně a zdravotně postižených sportovců. Slovan pořádal sportovně zájmovou činnost také pro zaměstnance ústavu, jednalo se o pravidelné hodiny plavání, širokou nabídku sportovních her v tělocvičně nebo na hřišti (odběžená, košíková, tenis) a také o možnost jízdy na zapůjčených ústavních kolech. V zimě členové oddílu upravovali hřiště na kluziště.

Odlehlé umístění ústavu a řídké autobusové spojení s okolím vedlo k široké zájmové činnosti pacientů i zaměstnanců. Pořádaly se turnaje v šachu, dámě i kanastě. V ústavu fungovala knihovna a zaměstnanci sestavili kapelu, která hrála na svatbách, rodinných oslavách, okolních tanečních zábavách, schůzích v zemědělských družstvech a při různých jiných příležitostech. V kinosále byly pořádány pravidelné večery vážné hudby, reprodukované z gramofonových desek, dále se pořádaly taneční dýchánky na terase, ochotnická divadelní představení, pracoval zde pěvecký kroužek atd. Pro děti byla připravena každoroční mikulášská nadílka. V 60. letech také začala tradice oblíbených kladrubských plesů, k nimž rozlehlé prostory tělocvičny, balkonu a kinosálu přímo vybízely. Velmi oblíbené byly pravidelné páteční výjezdy ústavním autobusem na nákupy do Vlašimi. V roce 1963 byla v areálu postavena budova mateřské školy. Jejím provozovatelem se stala obec Kladruby a sloužila nejen zaměstnancům ústavu, ale i dětem z obce. Ústav tak vytvářel jakousi vlastní, na okolí víceméně nezávislou komunitu, která navíc sloužila i blízké obci.

Otázkou je, zda ústav nějak ovlivnily události roku 1968. Podle oslovených pamětníků však zaměstnanci ústavu nezaznamenali nic mimořádného. V ústavu panovala údajně přátelská atmosféra bez většího vlivu politických událostí. V roce 1969 byla postavena budova se saunou, zahrádkou a malým venkovním bazénem, která měla dvě části (jedna pro

muže, druhá pro ženy) a dobře vybavené příslušenství včetně krbu. O rok později byla zprovozněna nová čistírna odpadních vod.¹³⁰

Ústav přijímal stále více pacientů a svými vynikajícími léčebnými úspěchy se stal světově proslulým. Pro ilustraci této skutečnosti lze uvést, že „od roku 1947 do roku 1972 se ve Státním ústavu rehabilitačním v Kladrubech léčilo 22 781 pacientů. Ačkoli se jednalo o nejtěžší úrazy, po nichž často následují amputace či ochrnutí horních a dolních končetin, vrátilo se 14 876 pacientů do svého původního povolání.“¹³¹

Od roku 1974 se začala v ústavu provádět akupunktura a zátěžové testy se spiroergometrií.¹³² Do užívání byl předán první bytový dům s 26 byty pro zaměstnance ústavu. Stejně tak rozšířilo své služby i protetické oddělení. Vedle úpravy a opravy protéz, výroby polohovacích dlah a různých protetických pomůcek, byla zavedena i zcela nová služba. Jednalo se o tzv. prvotní protézování, tedy výroba první protézy pro pacienta po amputaci dolní končetiny, s působností pro Prahu a celý Středočeský kraj.

V období od roku 1975 se systematicky budovalo venkovní zařízení pro léčbu, sport, aktivní odpočinek a využití volného času. Díky brigádníkům z řad zaměstnanců i jejich rodinných příslušníků vznikl na místě zcela nový sportovní areál, který lemovala a dodnes lemuje asfaltová dráha sloužící pro chůzi, běh a jízdu na vozíku. Dále bylo zakoupeno 20 jízdních kol pro skupinový trénink pacientů v přírodě v rámci jejich rehabilitačního programu. K hřištím byly umístěny 3 stavební buňky, které poskytovaly sportovní zázemí.

V létě roku 1976 bylo na pěkném místě před hlavní lůžkovou budovou vybudováno hřiště na minigolf. Od té doby se zde konalo mnoho krajských turnajů zdravotníků a soutěže

¹³⁰ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 11–12.

¹³¹ S. PŘÍHODA — O. SLADKOVSKÝ — J. POUZAR, *Vlašim*, s. 26.

¹³² Spiroergometrie je zátěžové vyšetření, které slouží k posouzení funkční rezervy kardiovaskulárního systému především u pacientů se srdečním selháním. Umožňuje tedy přesně měřit tělesnou výkonnost nemocných a zjistit tak závažnost postižení srdce. Vyšetření probíhá na bicyklovém ergometru. Pomocí speciální masky upevněné na obličeji je měřena v průběhu zátěže spotřeba kyslíku a množství vydechaného oxidu uhličitého. Podle získaných hodnot se nejlépe posoudí, do jaké míry je srdce schopno plnit svoji funkci. <http://www.ikem-kardiologie.cz/pro-pacienty/vysetreni-a-zakroky/spiroergometrie.html> (citováno 29. 6. 2011).

vrcholily i neoficiálním mistrovstvím celé republiky. V témže roce byla na svahu Kladrubské hůrky za ústavem upravena sjezdová lyžařská dráha s vlekem.¹³³

Vývoj počtu lékařů, počtu lůžek a další údaje jsou patrné z tabulky z let 1955–2000 (viz příloha č. 22).¹³⁴ Za povšimnutí stojí výrazné navýšení lékařského personálu v polovině 70. let (z 6 na 10 – 11).

Od roku 1977 nesl ústav nový název – Rehabilitační ústav Kladruby. O dva roky později byly v ústavu zahájeny kurzy autoškoly (viz příloha č. 23). Výuka probíhá na ústavním vozidle speciálně upraveném pro ruční řízení a lektor dojíždí za pacienty přímo do ústavu. Zde se také konají zkoušky a předání řidičských průkazů. Stejně tak jsou zajišťovány hodiny kondičních jízd s lektorem pro pacienty, kteří byli držiteli řidičského průkazu před úrazem. Pro výuku byl zakoupen rovněž trenažér, který dodnes využívají i některé autoškoly z okolí.¹³⁵

5.3 Vývoj ústavu v závěru 20. století

Dlouhodobé a náročné úsilí bylo vynaloženo při projektu rozsáhlého lesoparku. Akce byla připravena k příležitosti Mezinárodního roku invalidů v roce 1981. Finančně ji podpořily Česká pojišťovna částkou 4 mil. Kčs a Středočeský krajský národní výbor částkou 5,3 mil. Kčs. Lesopark se rozprostírá v bezprostředním okolí areálu ústavu a je zpřístupněn pomocí úzkých asfaltových cest s odpočívadly, lavičkami a orientačními nebo informačními tabulemi. Umožňuje bezpečný pohyb i imobilním pacientů a dává jim možnost relaxace v přírodě. Po tzv. sametové revoluci byly pozemky vráceny v restituci původním majitelům, klienti ústavu je však mohou užívat dodnes.¹³⁶

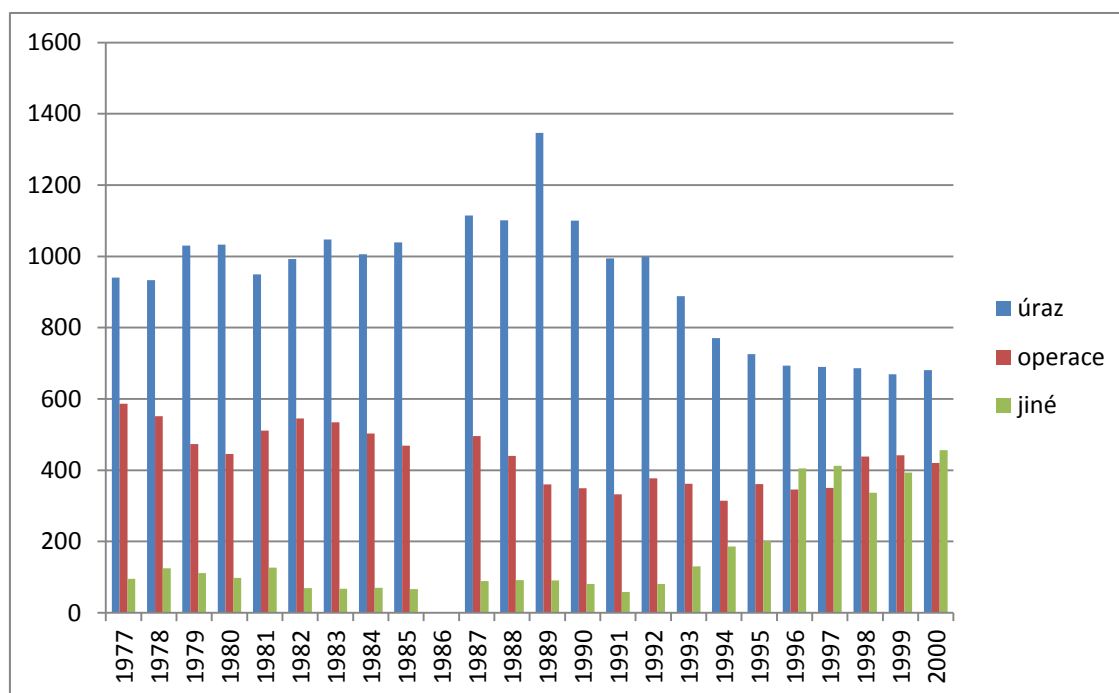
¹³³ L. STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, s. 7.

¹³⁴ Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby

¹³⁵ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 7.

¹³⁶ L. STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, s. 7.

Důvody přijetí pacientů dokládá graf z let 1977–2000 viz níže.¹³⁷

Již od 80. let se také začalo významně rozšiřovat ústavem připravované kulturní vyžití. Několikrát týdně hrálo ústavní kino, byly pořádány taneční večery a diskotéky. V kinosále se pořádala divadelní představení, pacienti i zaměstnanci připravovali vlastní zábavné programy a dětské karnevaly. Častá však byla i vystoupení profesionálních umělců, pravidelně zde vystupovali třeba operní a baletní sólisté Národního divadla v Praze a stejně tak známí herci, hudebníci a skupiny. Organizovaly se rekreační zájezdy, výlety či návštěvy ostatních rehabilitačních zařízení v celé republice. Velmi oblíbené byly zájezdy do divadel v Kolíně, Praze a Táboře.¹³⁸

V roce 1987 byla na boční straně objektu postavena budova centrálních garáží služebních vozů a ostatního technického vybavení. O rok později se součástí lesoparku stalo rekreační středisko u rybníka Brodský, které se skládá ze dvou chatových domů. V jednom se nacházejí pokoje pro ubytování hostů, klubovna a restaurace s terasou, ve druhém je byt zdejšího správce. Přístup k rybníku je možný jak lesní cestou od ústavu, tak po hlavní silnici od Tehova (návštěvníci zde mohou využít prostorného parkoviště). Středisko je využíváno pro

¹³⁷ Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruhy

¹³⁸ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruhy v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 14.

akce pacientů a zaměstnanců, nebo jako rekreační ubytování s přizpůsobením pro invalidní klienty. Přístupné je však komukoli, stejně tak jako celý lesopark. Středisko je hojně využíváno zejména Rybářským svazem Kladruby, ve kterém je mnoho tělesně a zdravotně postižených členů.¹³⁹

V důsledku zásadních společenských změn na přelomu 80. a 90. let 20. století přešel Rehabilitační ústav Kladruby s účinností od 1. 1. 1991 pod přímé řízení Ministerstva zdravotnictví a změnil se z rozpočtové organizace na příspěvkovou. Dle vedení ústavu to však na jeho fungování nemělo nikterak zásadní vliv, což dokládá i skutečnost, že po pádu komunismu byla do funkce ředitelky zvolena členka dřívější KSČ. V roce 1993 ukončila obec Kladruby provoz mateřské školy, která se tak stala soukromou s názvem Dětský svět. Školka funguje dodnes a je určena přednostně dětem zaměstnanců ústavu.

Nový hlavní vchod je bezbariérový, s automatickým otevíráním dveří, jeho zastřešení umožňuje chráněnou manipulaci při převozu pacientů ze sanitních vozů. Ve vstupní hale je umístěna moderně vybavená recepce s informační službou, přijímací kancelář a tři prostorné výtahy, které spojují vstup se čtyřmi patry lůžkového oddělení.¹⁴⁰ V dubnu 1995 byla postavena nová budova léčebné tělesné výchovy, do níž se přemístily veškeré provozy z původní budovy určené pro léčebnou tělesnou výchovu a z dřevěných domků z doby okupace, které byly následně zbourány. Nové prostory s moderní léčebnou technikou umožňují vysoký standard poskytované léčby. Její slavnostní otevření proběhlo dne 28. 9. 1995 za přítomnosti zástupců Ministerstva zdravotnictví a dalších čestných hostů.¹⁴¹

¹³⁹ L. STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, s. 8.

¹⁴⁰ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — Jaroslava VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 15—16.

¹⁴¹ L. STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, s. 8.

6. REHABILITAČNÍ ÚSTAV KLADRUBY V 21. STOLETÍ

6.1 Rekonstrukce na začátku nového tisíciletí

Se vstupem do nového tisíciletí byla v hlavní budově postavena nová střecha s půdní vestavbou, v níž je umístěno fitness centrum s příslušenstvím. Práce pokračovaly rekonstrukcí tělocvičny a kinosálu. Dva původní bazény byly nahrazeny novým 25m dlouhým bazénem pro kondiční plavání. V prostoru zrušené kotelny vznikly dva cvičné bazény (jeden s posuvným dnem) a vířivá lázeň Whirpool. Zároveň byla zřízena nová prodejna protetiky, která zajišťuje výdej sériově vyráběných pomůcek. V dalších prostorách vznikají vyšetřovny klinických psychologů a počítačová učebna.

Každý rok ústav investoval z vlastních zdrojů cca 20 mil. Kč do rekonstrukcí vybavení. Dne 1. 7. 2002 byla na neurologickém oddělení otevřena spinální rehabilitační jednotka (dále jen SRJ), která zajišťuje komplexní rehabilitační péči pacientům se závažným míšním postižením v raném stádiu. Vyčleněná kapacita SRJ je 40 lůžek. Ústav nemá nouzi o klienty, v důsledku toho stoupá zaměstnanost (viz příloha č. 24) a současně se zvyšuje i průměrná mzda.¹⁴²

6.2 Ústav a poskytovaná péče v současnosti

„Naším cílem je pomáhat, vašim bojovat.“ Tak zní dnešní motto Rehabilitačního ústavu Kladruby (viz příloha č. 25, 26, 27), který poskytuje komplexní péči pacientům po úrazech, nemocích, operacích pohybového či nervového ústrojí. Zabezpečuje zde intenzivní rehabilitaci pacientů s těžkým postižením včetně jejich resocializace. V posledních letech se ústav stal i jedním ze zařízení, které poskytuje technické a terapeutické zázemí reprezentantům plaveckého paralympijského týmu. Rehabilitační léčba je poskytována na oddělení ortopedickém, neurologickém a na již zmíněné spinální rehabilitační jednotce. Kapacita ústavu je 250 lůžek. V současné době je zde zaměstnáno 250 osob, což vypovídá již

¹⁴² H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — Jaroslava VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 15–16.

samo o sobě o tom, jak důkladně je zde zajištěna péče o klienty. Hlavním úkolem rehabilitačního týmu, který tvoří lékař, sestra, fyzioterapeut, ergoterapeut, socioterapeut, psycholog a logoped, je, aby těžce postižený člověk získal maximálně možnou fyzickou i duševní kondici a mohl se navrátit k rodině, případně i do svého zaměstnání. Není-li schopen původní pracovní činnosti, usiluje rehabilitační péče o vhodnou rekvalifikaci. Ročně je v Kladrubech léčeno zhruba 1600 pacientů. Formou stáží, školení a exkurzí se ústav podílí na systému doškolování zdravotnických pracovníků. Vysoká odbornost personálu je podložena dlouho tradicí a zkušenostmi. To vše vytváří předpoklady k dalšímu zkvalitňování péče o pacienty.¹⁴³

Dne 20. dubna 2010 předala v Arcidiecézním muzeu v Olomouci tehdejší ministryně zdravotnictví Mgr. Dana Jurásková, Ph.D., MBA, řediteli ústavu panu Ing. Josefu Hendrychovi tři certifikáty za výsledky ankety Kvalita očima pacientů 2009, a to certifikát „Spokojený pacient“ v kategoriích lůžková zdravotnická zařízení, sestry lůžkových zařízení a lékaři lůžkových oddělení.¹⁴⁴ Všechny tři certifikáty jsou vystaveny na chodbě u ředitelny.

V současné době poskytuje ústav následující služby:

Preventivní péče

Pobyt na tomto oddělení je vhodný pro klienty, kteří mají problémy s pohybovým aparátem způsobené denním přetížením, ať už fyzickým či psychickým, v zaměstnání, při výkonu sportu, nebo jsou jeho zdravotní problémy způsobeny přibývajícím věkem. Je vhodný i pro manažery hledající aktivní formu relaxace a regeneraci fyzických a psychických sil. Nabídka preventivních pobytů se orientuje i na podniky a organizace, kterým není lhostejný zdravotní stav jejich zaměstnanců.¹⁴⁵

¹⁴³ *Kladrubské hry*, Praha 2007, nestránkováno.

¹⁴⁴ Hana DEMOVÁ, asistentka ředitele Rehabilitačního ústavu Kladruby, rozhovor ze dne 5. 8. 2010.

¹⁴⁵ <http://www.rehabilitace.cz/open/prev-pece.html> (citováno 29. 6. 2010)

Rehabilitační péče

Na tomto oddělení se realizuje vlastní cvičební program, který je naordinován ošetřujícím lékařem. Personál, který se stará o léčbu klientů, je tvořen z fyzioterapeutů, ergoterapeutů, všeobecných sester, všeobecného ošetřovatele a sanitářů. Důraz je kladen především na pohybovou terapii, jejíž vlastní náplň je dána výsledky důkladného kineziologického vyšetření.¹⁴⁶

Každý pacient si s sebou při pobytu na oddělení nosí vlastní složku, v níž má stanovenou diagnózu a terapeutický plán rozepsaný do jednotlivých dnů. V nabídce je široké spektrum procedur - skupinové či individuální cvičení v tělocvičně nebo v malém bazénu, dále mechanoterapie, při které se používá masáž, polohování, pasivní cvičení či různé manipulace, dále laser, elektroléčba, magnetoterapie, termoterapie, vodoléčba, ergoterapie a v neposlední řadě také hojně využívané fitness centrum.¹⁴⁷

Období rehabilitace, laicky řečeno doba natahování zkráceného a protahování ztuhlého a nefunkčního, je samozřejmě u každého zcela odlišná. Pacienti začínají ovládat vozík, učí se chodit s chodítkem, ortézou nebo protézou. Ti šťastnější se učí chodit o berlích. Ať už se jedná o jakoukoliv fázi, vždy je obrovským pomocníkem rehabilitační pracovník. Velice důležitý je i nácvik uvolňovacích a posilovacích cviků.¹⁴⁸

Pacient Luděk Horký doplňuje: „Obrovským psychologickým tahem je skutečnost, že pacienti jsou začleněni do „skupin“ dle svého stupně onemocnění.“¹⁴⁹ To znamená, že v jedné skupině naleznete samé vozíčkáře, v další pacienty s nemocemi kolen, atd. Každý má tak možnost přesvědčit se na vlastní oči, jak jsou na tom ostatní pacienti se stejným postižením, co se naučili a jaké dělají pokroky. Je také důležité, jak je rehabilitační pracovník při skupinovém cvičení nápáditý a jak dokáže obměňovat cvičební blok. Měření výkonnosti

¹⁴⁶ Kineziologické vyšetření fyzioterapeutem navazuje na předchozí vyšetření odborným lékařem. Jedná se o souhrn vyšetřovacích metod, které využívá fyzioterapeut ke stanovení aktuálního stavu pacienta. Na základě toho vyšetření pak sestaví terapeutický plán. Kineziologické vyšetření a jeho rozsah je určován nemocí či úrazem pacienta. <http://www.rehabilitace.blahovasro.cz/vysetreni-1.html> (citováno 30. 6. 2010)

¹⁴⁷ M. KADLECOVÁ, fyzioterapeut Rehabilitačního ústavu Kladruby, rozhovor uskutečněný 15. 9. 2010.

¹⁴⁸ L. HORKÝ, *Mé vzpomínky na Kladruby a okolí*, s. 5—7.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 7.

chůze v tunelu nebo na hřišti je nejen dobrým rehabilitačním měřítkem pro porovnání vzrůstající či stagnující výkonnosti, ale též motivací pro pacienty, kteří usilují o to, aby se přiblížili k čelu své skupiny.¹⁵⁰

Ergoterapeutická péče

Ergoterapeutická péče má nezastupitelný význam pro usnadnění návratu pacientů do rodin a normálního aktivního života po skončení léčby v ústavu. Individuální ergoterapie zahrnuje nácvik soběstačnosti a samostatnosti při jídle, osobní hygieně, oblékání a úklidu, nácvik psaní s použitím pomůcek pro pravou nebo levou ruku (či jiný způsob psaní) a v neposlední řadě také uchopování, zlepšení pohyblivosti prstů, ruky a celé horní končetiny.

Cílená ergoterapie se zaměřuje na výcvik a rozvoj poškozené funkce končetin, zvláště rukou a zlepšování jejich obratnosti a spolupráce. Kondiční ergoterapie usiluje o udržení dobré kondice a vede klienta k tomu, aby prakticky využíval zvyšující se tělesnou a duševní zdatnost v praktických činnostech. Zároveň slouží k léčbě psychických poruch a odvedení pozornosti od sebepozorování ke konkrétní činnosti. Skupinová ergoterapie se provádí v dílnách. Po dohodě s personálem je možné si vybrat z následujícího výběru:

- tkalcovská dílna,
- výtvarná dílna,
- oděvní dílna,
- kovodílna,
- truhlářská dílna,
- učebna výpočetní techniky.¹⁵¹

¹⁵⁰ Tamtéž s. 7–10.

¹⁵¹ <http://rehabilitace.cz/open/ergot-pec.htm>, (citováno 29. 6. 2011)

Logopedická a psychologická péče

Logopedická péče je poskytována klientům s afázií (přechodná nebo trvalá porucha činnosti určitých mozkových center projevující se neschopností rozumět mluvené nebo psané řeči), dysartrií (nezřetelná, špatná výslovnost) či dysfagií (porucha polykání). Při práci s afatiky je užíváno různých pomůcek, jako např. obrázkový slovník, pracovní listy, texty různé obtížnosti, diktafon, videokamera apod., vedle nich se pracuje samozřejmě s ostatními obvyklými metodami užívanými v logopedii, jako jsou masáže a cvičení mluvidel či dechová a artikulační cvičení. Významnou roli hraje rovněž muzikoterapie.

Jak již bylo zmíněno, důležitou součástí komplexního rehabilitačního programu je psychologická péče, jejímž cílem je pomoci klientovi se snáze vyrovnat se změněným zdravotním stavem.

Kultura a sport

Dobrému psychickému stavu pacientů napomáhají kulturní a sportovní program ve volném čase. V areálu se nachází kinosál, ve kterém se pořádají třikrát týdně filmová představení, jednou týdně hudební večery, a nepravidelně, ovšem i tak poměrně často společenské večery s živou hudbou nebo divadelní představení. Dočasným obyvatelům ústavu je také k dispozici rozsáhlá knihovna různých žánrů. Sportovně založení klienti, pokud jim to jejich stav dovoluje, mohou využívat již zmíněné hřiště minigolfu, stoly na stolní tenis, nebo půjčovnu, respektive úschovnu kol. Rozsáhlý lesopark umožňuje procházky, a to i pro vozíčkáře. Ve vodě je každý pohyb snazší a méně bolestivý. Proto je zde k dispozici bazén o délce 25 metrů, na cvičení pak speciální bazény s teplou vodou, posuvným dnem a masážními tryskami. Součástí rehabilitačního programu je od roku 2001 výuka plavání pro vozíčkáře.¹⁵²

¹⁵² *Rehabilitační ústav Kladruby, s. 5.*

6.3 Kladrubské sportovní hry

Kolektiv pověřených pracovníků rehabilitačního ústavu připravuje pro své pacienty různé sportovní hry. Jednou z nich je „Novoroční kladrubský La Manche“. První ročník byl odstartován na Nový rok 2006 ve tři hodiny ráno. Podstatou akce je překonat ve štafetovém závodě 33,6 kilometrů (1 344 bazénů), což je právě taková vzdálenost, jako mezi břehy Francie a Anglie, jež rozděluje kanál La Manche. Pro přehlednost plaveb byla vytvořena symbolická kilometráž, na níž každý uplavaný bazén dostává se jménem plavce podobu dvoucentimetrového barevného pruhu. Pravidla plavby jsou velice jednoduchá. Na dráze je vždy pouze jeden plavec, který musí být vystřídán bez přerušení plavby. Každý plavec dle svých možností libovolným stylem.¹⁵³

Rovněž od roku 2006 se pořádají takzvané „Velikonoční plavby“, při kterých spolu soupeří ženské a mužské štafety. Na rozdíl od přeplavby La Manche se ve Velikonoční plavbě štafety přerušit mohou. Závodníci se střídají ve čtyřech drahách, vždy dvě mužské a dvě ženské. Je na každém týmu, zda dokáže obsadit a využít v průběhu deseti hodin obě plavecké dráhy. Vítězné družstvo je to, které uplave během deseti hodin nejvíce bazénů. Na začátku prosince se konají tradiční Mikulášské hry, které jsou soutěží čtyř družstev v řadě disciplín, například ve vodním ragby, ve štafetových závodech na všechny možné (i nemožné) způsoby, v „lovu perel“ a dalších disciplínách.¹⁵⁴

Nejstarší a nejvýznamnější sportovní událostí ústavu jsou ovšem čtyřdenní Kladrubské hry. Jak se lze dočíst v příležitostně brožurě vydané ústavem, „jejich historie spadá až do dubna roku 1948 a předběhly tak první hry pro vozíčkáře, které se konaly ve Stoke Mandeville v Anglii. Původní hry obsahovaly disciplíny, které nebyly jen sportovní. Do jejich scénáře patřila například recitace či hodnocení pořádku na pokojích.“¹⁵⁵ Dnešní Kladrubské hry (viz příloha č. 28) však stojí na zcela jiných základech. Všechny soutěže jsou sportovního charakteru a motivují klienty k překonávání psychických bariér, které si každý nemocný velmi jasně uvědomuje. Program zahrnuje například plavecké závody, šachy, lukostřelbu, střelbu ze vzduchovky, minigolf, volejbal či stolní tenis. Každý soutěží ve své kategorii sám

¹⁵³ Štěpánka FOXOVÁ, organizátorka sportovních her, rozhovor uskutečněný 10. 1. 2011.

¹⁵⁴ *Kladrubské hry 2007*, nestránkováno.

¹⁵⁵ Tamtéž.

za sebe, ale protože jsou všichni závodníci zároveň rozlosováni do týmů a výsledky mají bodová ohodnocení, lze hodnotit i tyto týmy. Každým ročníkem se rozšiřuje nabídka soutěží, tak aby umožňovala zapojení se co největšího počtu klientů. Kladrubské hry pro ně každopádně představují opravdovou událost, která přesahuje rámec sportovní soutěže."¹⁵⁶

Soutěží se v následujících kategoriích:¹⁵⁷

- A... postižení na horních končetinách
- B... postižení na dolních končetinách
- C... méně mobilní
- D... vozíčkáři
- E... imobilní
- OS... otevřená soutěž pro všechny účastníky

Protože se jedná o nejvýznamnější akci v Rehabilitačním ústavu Kladruby, není divu, že právě při zahájení 90. Kladrubských her a při příležitosti oslav 60. výročí založení ústavu v roce 2007 byla odhalena pamětní deska s bustou MUDr. Viktora Schillera (viz příloha č. 29), o níž se velmi zasloužil jeho vnuk Michal Rybář.¹⁵⁸

Při popisu akcí pořádaných Rehabilitačním ústavem v Kladrubech je třeba ještě zmínit také srazy motorkářů. S tímto nápadem přišla v roce 2008 rehabilitační pracovnice Šárka Foxová. „Začínala tehdy letní sezóna a my každý den slyšeli, že zemřel zase další motorkář. S každou zprávou o těžce zraněném víme, že se s ním brzy setkáme tady u nás. Nejčastější příčinou nehody bývají rychlá jízda, nezvládnutí stroje a přecenění vlastních schopností, ale na vině bývají i řidiči automobilů. Chtěli jsme proto udělat akci, která by ukázala, jak se k sobě lidé mají na silnicích chovat.“¹⁵⁹

¹⁵⁶ Š. FOXOVÁ, organizátorka sportovních her, rozhovor uskutečněný 22. 6. 2011

¹⁵⁷ <http://www.rehabilitace.cz/czech/index.php?page=kladrubske-hry-2011> (citováno 22. 6. 2011)

¹⁵⁸ *Vermächtnis von Viktor Schiller*, DVD.

¹⁵⁹ Š. FOXOVÁ, organizátorka sportovních her, rozhovor uskutečněný 22. 6. 2011

7. PREVENTIVNÍ AKCE PRO ŽÁKY ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Během prázdnin dochází k velkému počtu úrazů, jejichž následky jsou často trvalé. Mnohdy se pacienti Rehabilitačního ústavu Kladruby stávají osoby, které svým chováním k úrazu přispěly nebo ho přímo zapříčinily. Právě tato skutečnost stojí v pozadí vzniku preventivních akcí pro žáky 9. tříd základních škol, které ústav již několik let pořádají.

První preventivní akce se konala v roce 2008 na základní škole ve Vlašimi a byla aplikována na žáky 9. třídy. Bohužel přeprava osoby na invalidním vozíku, ale i dalších protetických pomůcek, byla velmi náročná. Proto byla o rok později uspořádána preventivní akce přímo v rehabilitačním ústavu. Akce v prvních dvou letech financoval ústav z vlastních zdrojů, školy zaplatily jen symbolickou částku. V prosinci roku 2009 zažádal ústav o dotaci z fondů Středočeského kraje. Projekt byl schválen a ústavu byla v následujícím roce 2010 z krajského Humanitárního fondu přidělena navrhovaná dotace ve výši 80 000 Kč ze Středočeského Humanitárního fondu. Projekt nese název „*Na vlastní kůži*“ – *Programy prevence úrazů* a s jeho pomocí je možné tyto akce rozšířit.

Projekt „*Na vlastní kůži*“ se stejně jako v minulých letech cíleně zaměřil na období před prázdninami a byl určen nejen žákům 9., ale i 8. tříd základních škol a studentům středních škol a učilišť. Cílem bylo zvýšení informovanosti dětí a mládeže o možnostech vzniku úrazů a jejich následcích, neboť se dá předpokládat, že zvýšená informovanost povede ke snížení počtu vážných úrazů s trvalými následky u dětí a mladistvých. Preventivní akce jsou zaměřeny na kontakt školáků a studentů s realitou, která nastává po poranění míchy a pohybového ústrojí, kdy se setkají přímo s pacienty ústavu. Zásadní přitom je osobní setkání s pacienty ústavu.

Účastníci akce se v teoretické části seznamují s hlavními příčinami úrazů. Například jsou varováni před skoky po hlavě do neznámé vody, jejich následkem bývá nejčastěji tetraplegie (tj. postižení všech čtyř končetin¹⁶⁰). Neméně důležité je varování před vlivem alkoholu a drog na chování člověka v souvislosti s úrazy či před důsledky přeceňování vlastních sil při sportu. Zásadní je též upozornění na nezbytnost používání ochranných pomůcek a seznámení

¹⁶⁰ <http://www.klinikazdravi.cz/slovník/tetraplegie/> (citováno 24. 6. 2011)

se zásadami první pomoci. Zároveň získávají žáci a studenti informace o tom, co následuje po částečném nebo úplném ochrnutí či po amputacích, jaké komplikace nejčastěji klienti řeší, jak probíhá léčba a rehabilitace. Teoretická část bývá doplněna vyprávěním samotných pacientů o svém vlastním vyrovnání se s následky úrazu a o životě na vozíku.

V praktické části si posluchači mohou na vlastní kůži vyzkoušet jízdu na mechanickém či elektrickém vozíku (viz příloha č. 30) a absolvovat na nich překážkovou dráhu simulující běžné obtíže vozíčkáře ve městě. Při prohlídce ústavu mohou vidět, jak probíhá nácvik denních činností, které jsou potřebné alespoň k počáteční soběstačnosti člověka a jeho návratu do domácího prostředí po poranění míchy nebo pohybového ústrojí. Přesvědčí se o tom, že u většiny postižení dochází k zásadní změně jejich životního stylu.¹⁶¹ Ze zpětné vazby, získané po uskutečnění tohoto programu prevence v roce 2010 od 85 % žáků, kteří se do projektu zapojili (viz příloha č. 31), je patrné, že akci žáci hodnotili vesměs pozitivně.¹⁶²

Proč je vlastně nutné pořádat podobné akce? Protože každý člověk by měl být v případě potřeby připraven postiženému pomoci a kdy jindy začít, než právě při výchově mladé generace. Vzdělávání a výchova široké veřejnosti vedou k tomu, aby společnost v budoucnu tyto osoby přijímala, chápala jejich potřeby a oceňovala jejich snahu se integrovat. Slovo integrace je v souvislosti s handicapovanými lidmi dnes už pojmem obecně známým. Odborníky je takto označován nejvyšší stupeň socializace člověka, ovšem v obecném povědomí je vnímán spíše a jako dlouhodobě zvolený trend. Proto se toto slovo stalo možná až příliš přirozeným vyjádřením tendencí ve vývoji vztahu mezi společností a jejími znevýhodněnými členy. V oblasti speciální pedagogiky chápeme pojem integrace jako spolužití postižených a nepostižených při přijatelně nízké míře konfliktnosti vztahů těchto skupin. Handicapovaný člověk se do lidského společenství potřebuje integrovat v řadě oblastí, které odpovídají pestrosti života naší populace. Jednou z nich je také integrace školní, tedy individuální zařazování dětí s handicapem do běžných tříd nebo zřizování speciálních tříd v běžných školách.¹⁶³

¹⁶¹ Eva TALPOVÁ, náměstkyně pro kvalitu a ošetrovatelskou péči, rozhovor z 21. 6. 2010.

¹⁶² Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

¹⁶³ J. SLOWÍK, Speciální pedagogika, Praha 2007, s. 31.

Stejně tak je důležité, aby postižení dokázali se svým okolím komunikovat a vysvětlit třeba i náhodnému kolemjdoucímu, v čem by měla jeho pomoc spočívat. Veřejné sdělovací prostředky prokazují v tomto směru značné úsilí, i když se někdy nevyhnou přílišnému sentimentu, který může některým postiženým vadit. Podobně nemusí být postiženým příjemná příliš okázalá potřeba některých lidí ve vztahu k zdravotně postiženým „konat dobrý skutek“. Pouze objektivní a střízlivé informace o životě osob zdravotně postižených nejlépe přispívají k vzájemnému pochopení a k připravenosti širší veřejnosti handicapovaných na jedné straně pomoci dle jejich potřeb, na straně druhé pak vytvářet si k nim trvalé společenské, případně i citové vazby.¹⁶⁴

Osobně si myslím, že by vůbec nebylo od věci aplikovat právě popsané preventivní akce na mnohem menší žáky, dokonce i na žáky mateřských škol. Samozřejmě, že v případě menších žáků by se jim akce musely přizpůsobit, vhodné by bylo zvolit třeba formu pohádky. Navíc by jim prostředí léčebny napomohlo si uvědomit, že člověk na vozíku je něco naprosto normálního, tudíž není třeba ho vnímat nějak odlišně a věnovat mu přílišnou pozornost. Jsou to přeci lidé jako my, jen díky nepříznivému osudu to mají mnohem složitější, ale i na to se dá časem zvyknout, o čemž by se zde mohly přesvědčit na vlastní oči. Učitelé před prázdninami informují žáky o možných nástrahách a poučují o bezpečnosti, ale proč tyto informace nepodpořit návštěvou Rehabilitačního ústavu Kladruby? Být tváří v tvář realitě je mnohem účinnější, než pouhá slova.

¹⁶⁴ J. VOTAVA a kol., *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, s. 71.

8. EXKURZ

Friedrich Schiller

Friedrich Schiller, neboli česky Bedřich Schiller, měl po svém otci MUDr. Viktoru Schillerovi ambice stát se lékařem, což se mu také podařilo. Po gymnáziu v Českém Krumlově studoval na Lékařské fakultě Německé univerzity¹⁶⁵ v Praze.¹⁶⁶ V akademickém roce 1938/1939, v době, kdy Fridrichovi začínalo období závěrečných zkoušek, konstatoval tehdejší rektor Ernst Otto ve své zprávě, že v důsledku úpravy postavení židovských vyučujících a studentů docházelo k řadě sporů. Průběh zkoušek byl proto upraven tak, že pokud to situace umožňovala, zkoušeli židovští vyučující židovské studenty a totéž pravidlo platilo i pro „árijce“.¹⁶⁷ Za těchto podmínek tedy Friedrich studium dokončil a 7. ledna 1939 promoval v aule Karolína.¹⁶⁸

Vzhledem k tíživé politické situaci se chtěl pokusit o vystěhování do Anglie, ale sehnat víza již bylo nemožné. Dne 1. března roku 1939 musel jako absolvent univerzity narukovat k česko-slovenské armádě, ale ne na dlouho.¹⁶⁹ Po násilném obsazení okleštěné

¹⁶⁵ Rozdělení Karlo-Ferdinandovy univerzity v roce 1882 na českou a německou bylo vyvrcholením tendence vytváření paralelních českých a německých institucí všeho druhu, která byla specifickým odrazem národnostních hnutí v Čechách v 19. století. Zákonem z roku 1920 pak byla jako jediná pokračovatelka původně středověkého Karlova učení určena jen česká univerzita, německá paralela byla označena za "novou" Německou univerzitu v Praze. České univerzitě byly dále přiřčeny historické insignie, archiv a správa Karolína. Alena MÍŠKOVÁ, *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, Praha 2002, s. 18–19. V rektorských volbách v roce 1922/23 byl poprvé do čela Německé univerzity zvolen historik Samuel Steinhertz, jenž byl židovského původu. Vypukl skandál, během něž si nacionalističtí studenti bez rozdílu národnosti podali ruce, aby se nežádoucího rektora zbavili. O tom, že v pražském ovzduší bylo ještě možno v této době vzdorovat, svědčí skutečnost, že Steinhertz ve funkci zůstal a stal se tak prvním židovským rektorem německy hovořících univerzit. Alena Míšková, *Češi a Němci v dějinách*, Společenskovední předměty: čtvrtletník pro pedagogy základních a středních škol 7, 2007/2008, č. 1, s. 8, 10.

¹⁶⁶ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 6.

¹⁶⁷ Alena MÍŠKOVÁ, *Německá (Karova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, s. 47.

¹⁶⁸ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 6.

¹⁶⁹ *Vermächtnis von Viktor Schiller*, DVD, 2009.

republiky nacisty dne 15. března 1939 došlo k rozpuštění česko-slovenské armády. Vyplývalo to z výnosu Adolfa Hitlera ze dne 16. března 1939, který v prvním článku prohlašoval: „Části bývalé Česko-Slovenské republiky, obsazené v březnu 1939 německými oddíly, náleží od nynějška k území Velkoněmecké říše a vstupují jako Protektorát Čechy a Morava pod její ochranu.“ Článek 7 se pak dotýkal vojenské ochrany protektorátu:

- 1) Říše poskytuje protektorátu vojenskou ochranu.
- 2) Vykonávajíc tuto ochranu, udržuje říše v protektorátu posádky a vojenské zařízení.
- 3) Pro udržení vnitřní bezpečnosti a pořádku může protektorát zřídit vlastní sbory. Organizaci, početní sílu a výzbroj určí říšská vláda.¹⁷⁰

V důsledku těchto událostí skončila Friedrichu Schillerovi vojna již 20. 3. 1939. Záhy na to se stal lékařem v české nemocnici v Prčici, kam se dostal díky příteli svého otce Alexandru Zeyerovi, radovi Nejvyššího správního soudu a vnukovi spisovatele Julia Zeyera, který u Schillerů často pobýval a měl v této nemocnici známého primáře. Friedrich v této nemocnici působil až do té doby, než přišlo vládní nařízení, podle něž jako Žid již nesměl vykonávat lékařskou praxi. Protože neměl kam jít, ujala se ho místní rodina Čejkových. Zůstal tedy v Prčici a začal pracovat jako pomocný zemědělský dělník. Vozil s koňmi dřevo nebo hlídal na poli.¹⁷¹

V roce 1943 byl předvolán do Prahy na Židovskou náboženskou obec, která byla podřízena německé správě. Vůbec netušil, proč může být předvolán. Odvezli ho do Dejvic na stanici SS, kde se musel s ostatními postavit do řady a tamní velitel se každého dotazoval na jeho zdravotní stav. Poté byli ti zdravotně způsobilí posazeni do nákladního automobilu a odvázeni pryč. Ačkoli německá posádka automobilu čtyřiceti převáženým Židům tvrdila, že jedou pomáhat se sklízní brambor, během cesty poznali, že jedou směrem na Jihlavu a v tu

¹⁷⁰ Obojí citace dle Miroslav KALOUSEK, *Vládní vojsko 1939—1945. Vlastenci či zrádci?* Praha 2002, s. 10.

¹⁷¹ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 6.

chvíli jim došlo, že je Němci vezou do židovského tábora v Lípě¹⁷². Friedrich zde zastával funkci táborového lékaře, uklízeče a ponocného v jedné osobě. Zanedlouho zjistil, že vedoucí tábora má přehnané obavy o své zdraví, čehož začal využívat. Přesvědčil ho, že nejlepším řešením pro jeho vlastní zdraví bude odesílat nakažené pacienty z tábora do nemocnice nebo domů. Tímto způsobem osvobodil devět osob z tábora a nakonec i sám sebe. Napadlo ho, že by mohl imitovat vysokou horečku a tvrdit, že se jedná o tyfus. Byl tedy poslán do židovské nemocnice do Prahy, kde byl až do září 1944. Poté byl propuštěn domů chybou úředníka, který do propouštěcí zprávy omylem napsal zpět domů, namísto zpět do tábora.¹⁷³

Po válce vstoupil Friedrich Schiller s mnohým očekáváním do Komunistické strany Československa a zároveň se stal předsedou posudkové komise sociálního zabezpečení při okresním národním výboru (dále jen ONV).¹⁷⁴

¹⁷² Přeškolovací tábor v Lípě u Havlíčkova Brodu založila v roce 1940 Ústředna pro židovské vystěhování, která koordinovala veškerou činnost Židů po vzniku protektorátu. Podobné tábory fungovaly také v Rakousku. Tábor vznikl více jak rok před ghettem Terezín. Lípa i Terezín měly v protektorátu specifické postavení, jednalo se o jediné tábory svého druhu na našem území. Jejich úkolem byla likvidace českých Židů. Tábor v Lípě fungoval až do roku 1945, průměrně v něm žilo zhruba tři sta osob. Za pět let existence tohoto tábora jím prošlo 1353 mužů, kteří zde pracovali na statku. Podle původních plánů zde měli být Židé tři měsíce přeškolováni a poté se měli z protektorátu vystěhovat. V praxi však Židé v táboře pobývali déle a cesta odsud vedla takřka výlučně do jiného koncentračního tábora. Drtivá většina vězňů z Lípy druhou světovou válku nepřežila. Více k tomuto táboru v publikaci Alena JINDROVÁ, *Přeškolovací tábor Lípa: součást nacistického plánu na vyvraždění Židů*, Havlíčkův Brod 2009.

¹⁷³ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 6.

¹⁷⁴ Zpočátku byly posudkové komise čtyřčlenné. Předsedou byl posudkový lékař, přisedal další lékař (zpravidla územní nebo závodní obvodní lékař), dále byl přítomen zástupce pracujících (Revolučního odborového hnutí) nebo družstva, pokud byl posuzován družstevník) a tajemník komise. Jiří VESELÝ, *Historie soudního přezkumu věcí sociálního zabezpečení*, in: *Aplikované právo* 5, 2007, č. 2, s. 55—66, zde s. 64.

V této době také víceméně neúspěšně požádal o restituci majetku po svém otci.¹⁷⁵ Později pracoval v okresním ústavu národního zdraví jako zástupce ředitele, poté přímo jako jeho ředitel. Vzhledem ke své povaze nepřijímal bez odporu vše, co bylo nařízeno shora, ale snažil se prosazovat své názory. Záhy se tudíž dostal do konfliktu s funkcionáři, který skončil tím, že byl zbaven funkce ředitele a vyloučen z KSČ. Poté se přestěhoval do Krkonoš, kde pracoval jako obvodní lékař.¹⁷⁶ Jeho syn Michal Rybář o něm říká: „Víte, byla to těžká doba, doba, která zanechala i na mém otci velké stopy zármutku a způsobila jeho vnitřní uzavřenost. On se už po tom, co všechno musel prožít, nedokázal bavit o minulosti. Jen vždy něco nastínil, „načal“ vzpomínku, ale pak, jakoby mávnutím proutku, raději změnil téma. Když ho vyloučili z komunistické strany, požádal o změnu příjmení a přijal jméno Rybář po své babičce z otcovy strany. V roce 1969 emigroval do německého Garmisch-Partenkirchenu a nechal se přejmenovat na Schillera. V Německu si otevřel ordinaci a léčil staré lidi.“¹⁷⁷

Lékař Friedrich Schiller, jemuž se na rozdíl od jeho rodičů a dvou sourozenců podařilo přežít holocaust, byl v 50. letech byl pronásledován komunistickým režimem, poté emigroval

¹⁷⁵ Vila Dr. Viktora Schillera byla prvně zkonfiskována již za války. Dům byl poté koupen německým hejtmanem pro okres Benešov. Proti restituci vily dědicům se ozvaly protestní hlasy Městského národního výboru ve Vlašimi, který údajně objevil doklady usvědčující Dr. V. Schillera ze spolupráce s Němci. Bezpečnostní referent ONV, který byl zároveň jeho předsedou, navrhl 4. prosince 1946 konfiskaci domu čp. 443, známého jako Schillerova vila (později zde vzniklo dětské zdravotní středisko) dle zákona č. 108/1945 Sb. A rada ONV ji všemi hlasy potvrdila. Kauza měla pokračování v roce 1947, kdy z podnětu restitučního řízení Okresního soudu ve Vlašimi k restitučnímu návrhu MUDr. Friedricha Schillera rada ONV rozhodla, že zemřelý MUDr. Viktor Schiller byl osobou spadající pod ustanovení §1, odst. 1, č. 3, zák. č. 108/45 Sb., protože bylo zjištěno, že v roce 1939 nabídl bývalé Lidové sanatorium ve Vlašimi bývalé říšské branné moci a v létě 1939 jako první z Vlašimska i s celou svou rodinou podal u tehdejšího Oberlandratu v Havlíčkově Brodě žádost o německou státní příslušnost. MUDr. Friedrich Schiller se rozhodnutí bránil, takže v dubnu 1947 byla záležitost majetkové restituce postoupena do odvolacího řízení u Zemského národního výboru. I rada ONV s řešením pozůstalosti vyčkávala. Dne 2. 12. 1949 byl konstatován soudní smír a v lednu 1950 byla v rámci soudního smíru vyplacena náhrada, zřejmě Friedrichu Schillerovi, ve výši sto tisíc korun. I. PREISLEROVÁ, *Vlašim nejen ve 20. století*, s. 256. Podle vzpomínky Michala Rybáře, syna Friedricha Schillera, však jeho otci nic vyplaceno nebylo. M. RYBÁŘ, vnuk MUDr. Viktora Schillera, rozhovor z 22. 6. 2010.

¹⁷⁶ H. DEMOVÁ — L. NOVÁKOVÁ — J. VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, s. 7.

¹⁷⁷ M. RYBÁŘ, vnuk MUDr. Viktora Schillera, rozhovor z 22. 6. 2010.

a nakonec zůstal sám se svými hrůzostrašnými vzpomínkami. V roce 2000 v Německu zemřel.¹⁷⁸

¹⁷⁸ *Vermächtnis von Viktor Schiller*, DVD.

Kurt Strauss

Kurt Otto Ernst Strauss se narodil 7. února 1901 v Berlíně v rodině továrníka Hugo Strausse. Vyrůstal v evangelickém prostředí a v roce 1919 v Poznani maturoval. V Berlíně pak vystudoval medicínu. Specializoval se na chirurgii a asistoval na Patologicko-anatomickém oddělení Nemocnice Martina Luthera v Berlíně. Roku 1933 byl jmenován vrchním lékařem III. chirurgické univerzitní kliniky Nemocnice Roberta Kocha v Berlíně. Dne 15. května 1939 se stal mimořádným profesorem berlínské „Friedrich-Wilhelm-Universität“ [dnešní Humboldtova univerzita].

Jeho lékařská a akademická kariéra se však více než o odborné kvality opírala o jeho angažovanost v nacistickém hnutí. Od roku 1931 byl členem Národně socialistické německé dělnické strany (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei - NSDAP) a jejich tzv. Ochranných oddílů (Schutzstaffel - SS). Od roku 1932 vedl nacionálně-socialistické asistující lékaře. Po Hitlerově nástupu (1933) byl zvolen říšským předsedou Svazu lékařů a lékárníků.

O rok později se stal lékařem gestapa a členem říšského vedení NSDAP. Jako angažovaný vrchní lékař vykázal z nemocnice v Berlíně-Moabit poslední židovské chirurgy. O úrovni odborného vedení jeho oddělení svědčí značný nárůst úmrtí po operacích žlučníku a slepého střeva. Díky vlivným přátelům, mezi které patřil mimo jiné i prof. Karl Gebhardt, osobní lékař Heinricha Himmlera, jenž prováděl chirurgické pokusy na věznicích koncentračních táborů v Ravensbrücku a Osvětimi, však zůstával nepostižitelným.¹⁷⁹ Heslem Kurta Strausse bylo dle historika Jiřího Nuska: „Velcí chirurgové dělají velké řezy.“ Svými řezy se ostatně chlubil i v době, kdy proti němu běžely tři soudní procesy¹⁸⁰

Strauss usiloval o získání řádné profesury na Lékařské fakultě Německé univerzity v Praze, která měla poměrně význačné postavení. Klasickým se stal výrok lékařského chemika Felixe Haurowitze, podle kterého všichni významní němečtí lékaři pracovali na fakultě v Praze nebo ve Würzburgu.¹⁸¹ Roku 1939, po vzniku protektorátu, se Kurt Strauss dočkal. Společně s dalšími „politicky spolehlivými“ vyučujícími z říšských univerzit byl

¹⁷⁹ J. NUSEK, *Kladrubský epilog Kurta Strausse*, s. 72.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 72.

¹⁸¹ Citace tamtéž.

povolán na zglajchšaltovanou Německou univerzitu do Prahy. Jak již bylo zmíněno, Strausovy kvality tkvěly rozhodně spíše v politických zásluhách, než v odborné praxi, ostatně do Prahy přišel na přímý zásah státního sekretáře Karl Hermanna Franka. Proti jeho povolání protestoval hned v roce 1939 významný gynekolog a děkan lékařské fakulty prof. Hubert Hermann Knaus, ovšem na fakultě získal jen minimální podporu.¹⁸²

Pražskou německou katedru chirurgie převzal Strauss 5. října 1939. Podle dochovaných pramenů vpadl Kurt Strauss v uniformě na operační sál, aby zde oznámil své pověření vést německou katedru chirurgie na lékařské fakultě Německé Karlovy univerzity¹⁸³ namísto odvolaného prof. Schloffera. Poněvadž však lékařská fakulta Německé Karlovy univerzity sdílela prostory Všeobecné nemocnice v Praze 2 s I. chirurgickou klinikou české univerzity, narazil zde na jejího přednostu prof. Arnolda Jiráska, který právě prováděl náročnou operaci mozku.¹⁸⁴

Strausova odborná nezpůsobilost se brzy začala projevovat. Z obavy před chybným zákrokem preferovali i němečtí pacienti, včetně důstojníků, kliniku prof. Jiráska, české lékaře vyhledávali i v případě speciálních vyšetření. Slabé výsledky vykazoval Strauss také jako akademický pracovník. Před příchodem do Prahy publikoval pouze 12 drobných článků, jako profesor Německé Karlovy univerzity v Praze již neuveřejnil žádný.¹⁸⁵

¹⁸² A. MÍŠKOVÁ, *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, s. 93.

¹⁸³ Nařízením vůdce a říšského kancléře z 2. srpna 1939 byla pražská Německá univerzita spolu s pražskou a brněnskou německou technikou převedeny k 1. září 1939 do říšské správy z beztak již jen formální správy protektorátní. Nařízením z téhož dne se německé univerzitě dostalo označení Německá Karlova univerzita (Deutsche Karls-Universität), čímž jí byla opětně přiznána tradice, o níž bezúspěšně bojovala po celé období první republiky. A. MÍŠKOVÁ, *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, s. 67–68. Aby bylo toto malé vítězství nad Čechy úplné, bylo nařízeno předat Ministerstvu školství dne 31. srpna 1939 insignie Karlovy univerzity (žezlo rektora a čtyř děkanů, stříbrné pečetidlo a řetězy akademických funkcionářů). Zde si je vyzvedli zástupci německé univerzity, kterým musela být postoupena i zakládací listina Karla IV. a další dokumenty a listiny, jež se vázaly k historii pražské univerzity. Jiří DOLEŽAL, *Česká kultura za protektorátu*, Praha 1996, s. 43.

¹⁸⁴ Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939*, Praha 1997, s. 23–24.

¹⁸⁵ J. NUŠEK, *Kladrubský epilog Kurta Strausse*, s. 73.

Dne 17. listopadu 1939 Strauss zřejmě inicioval vystěhování Jiráskova pracoviště.¹⁸⁶ Na přímý rozkaz z Berlína, musela být Jiráskova klinika během šesti hodin vyprázdněna, aby mohla sloužit vybraným útvarům uchvatitelů moci v našich zemích. Z 227 lůžek zbylo 30, ostatní technické zařízení bylo během „akce“ ztraceno. Již 20. listopadu započal prof. Jirásek upravovat náhradní prostory v nemocnici Jedličkova ústavu a měsíc nato zahájil operování.¹⁸⁷

Zcela věcně kritizoval děkan Knaus Straussovi odbornou neschopnost a vysokou mortalitu pacientů, již bylo ostatně pověstné již jeho předchozí berlínské pracoviště. Prof. Knaus si snadno ověřil vyšetřováním, že v době od 1. 1. 1940 do 1. 12. 1940 zemřelo na chirurgické klinice 102 pacientů, z toho 79 po operaci. Z těchto 79 případů úmrtí spadala téměř polovina (37) do Straussovy operační aktivity. Odborná komise pod vedením slavného berlínského prof. Ferdinanda Sauerbrucha však dala Knausovi za pravdu jen zčásti – z 8 pacientů, které podle Knause Strauss v podstatě zabil, prokázala komise 2 jasná a jedno nejasné zavinění, u několika ostatních se hovořilo o „operační nešikovnosti“.¹⁸⁸

Zpráva této komise z 21. února 1941 tedy sice konstatovala odbornou nedostatečnost prof. Strausse, spojitost s úmrtností však neprokázala. Kurt Strauss přislíbil absolvovat prohlubující vzdělávací pobyt na některé z německých klinik, z Prahy však hodlal odejít až po údajně se blížícím konci války. Ostatní kolegové na fakultě protestovali a požadovali jeho propuštění již koncem trimestru. Případ byl značně delikátní, neboť Strauss zůstal i nadále funkcionářem SS s významnými kontakty. Do kauzy se posléze zapojil i říšský protektor Reinhard Heydrich. S jeho souhlasem rozhodli „pod tlakem zvláštních pražských okolností, jakož i v osobním zájmu prof. Strausse“ rektor prof. Dr. Joachim Saure a děkan prof. Dr. Hartmut Rühl o Straussově odchodu koncem trimestru. Okolnosti propuštění však neměly být zveřejněny a říšský ministr výchovy Straussovi přislíbil vedení katedry v Kolíně nad Rýnem. Rektor kolínské univerzity a představitel nacistické svazu docentů a profesorů však jmenování v září 1941 odmítli. Vše uzavřelo vyjádření říšského ministerstva zdravotnictví z 1. prosince 1941, podle nějž se „očekávané povolání pražského řádného profesora

¹⁸⁶ J. NUŠEK, *Kladrubský epilog Kurta Strausse*, s. 73.

¹⁸⁷ Vladimír BALÁŠ — Jaroslav VLČEK, *Akademik Arnold Jirásek, český chirurg*, Praha 1998, s. 29.

¹⁸⁸ A. MÍŠKOVÁ, *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, s. 93.

Dr. Strausse do Kolína na II. chirurgickou katedru bohužel nemůže uskutečnit, protože všechna zúčastněná místa... se vyslovila proti.“¹⁸⁹

Poté, co byl odmítnut kolínskou univerzitou, musel v březnu 1942 prof. Strauss narukovat jako poradní chirurg na východní frontu. Po několika měsících u 16. armády a vojenské misi v Rumunsku byl odvolán zpět do Čech.¹⁹⁰ Prof. Knaus dostal za svůj postup proti Straussovi dne 10. 11. 1942 důtku NSDAP¹⁹¹ a Strauss směřoval do kladrubského ústavu, o jehož získání pro DAF se tolik zasloužil. V červnu 1942 se stal vrchním lékařem „Reserve Lazarettu“ a působil zde až do své dobrovolné smrti v roce 1944.¹⁹²

Kurt Strauss byl i v osobním životě více než podivnou existencí (máme například zprávy o jeho bigamii).¹⁹³ Angažovanost ani vazby na špičky režimu nedokázaly zakrýt jeho odbornou neschopnost. Ambiciózní chirurg se stal postupně nepohodlným i říšským orgánům. Služba v kladrubském lazaretu představovala ideální kompromis. Prof. Strauu zde po nuceném odchodu z pražské univerzity získal relativně důstojné místo, které zároveň chránilo před dalším frontovým nasazením. Jak však bylo ukázáno, ani v této roli se neosvědčil, takže ho sami nacisté nakonec odvolali, degradovali a postavili před soud. Chirurgův konec nezadrželo ani dlouholeté přátelství s vůdcem DAF. Dne 8. září 1944 spáchal v lazaretu sebevraždu.¹⁹⁴

¹⁸⁹ J. NUSEK, *Kladrubský epilog Kurta Strausse*, s. 73—75.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 75.

¹⁹¹ A. MÍŠKOVÁ, *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, s. 93.

¹⁹² J. NUSEK, *Kladrubský epilog Kurta Strausse*, s. 75.

¹⁹³ A. MÍŠKOVÁ, *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, s. 119.

¹⁹⁴ J. NUSEK, *Kladrubský epilog Kurta Strausse*, s. 75.

9. ZÁVĚR

Tato diplomová práce si kladla za cíl zprostředkovat čtenáři komplexní obraz historického vývoje Rehabilitačního ústavu Kladruby a jeho bezprostředních předchůdců. Domnívám se, že tento cíl byl splněn. Zároveň jsem se snažila o stručné uvedení do problematiky rehabilitace a zdravotního postižení vůbec. V neposlední řadě jsem sledovala současné aktivity ústavu, ať již směrem dovnitř (např. Kladrubské hry či jiné soutěže) nebo navenek (preventivní akce na školách).

Jsem si vědoma toho, že diplomová práce tohoto rozsahu nemůže obsáhnout vše, zvláště když téma je velmi široké, ale zároveň doufám, že základní fakta, jevy a události nebyly opomenuty. Samozřejmě by bylo možné práci ještě více rozšířit a rozepsat se například o dalších aktivitách pro klienty ústavu, protože těch je tu opravdu nespočetně, nebo si o životě v ústavu pohovořit přímo se zaměstnanci či samotnými klienty. Moji známí z řad pacientů a klientů ústavu mi potvrdili to, co jsem vnímala i při svých návštěvách - že všichni jsou tu velmi přátelští a vládne tu „pohoda“. Ostatně s tím, že už při příchodu do budovy se všichni navzájem pozdraví, aniž by se znali, není dnes až tolik běžné. Nicméně uvedené rozšíření by již značně překračovalo historické zaměření mé práce a vyžadovalo by i jiné metodické zpracování.

MUDr. Viktor Schiller se dokončení nového sanatoria nedožil, jeho velkorysá vize se ale naplnila a dnešní rehabilitační ústav opět navrací mnoha lidem zdraví. Snad nad tímto důstojným a lidským konáním bude bdít i jeho dobrý duch, duch lékaře a skvělého člověka, protože především jeho zásluhou tato budova žije. Stejně jako žijí lidé, zvířata a rostliny, žijí i budovy a objekty. V drátech je proud, v trubkách teče voda, svítí světlo, a neposlední řadě jsou tu lidé. Díky lidskému konání žije i budova Rehabilitačního ústavu v Kladrubech a věřím, že přispěním všech bude žít ještě další generace a pomůže vstát dalším a dalším pacientům. Rovněž doufám, že tak, jak se postupně rozšiřovala, rozvíjela a zvelebovala, bude v tomtéž pokračovat i nadále.

Při přípravě této práce jsem si uvědomila její značný osobní přínos. Její tvorba byla velice zajímavá a znamenala pro mě řadu nových objevů. Zpočátku jsem ani netušila, že se prostřednictvím poměrně úzce vymezeného tématu seznámím se spoustou významných osob naší historie, nebo že mne zavede do historie Univerzity Karlovy. Současně jsem si

uvědomila, jaké nedozírné dopady měla na osobnosti z mé práce nacistická a koneckonců i komunistická ideologie.

A co říci závěrem? Nikdo z nás neví, na jaké cestě může stát už zítra. Práce, rodina a každodenní stres nám brání se na chvíli zastavit. Bohužel se většinou zastavíme až ve chvíli, kdy nás k tomu donutí okolnosti a to někdy může být i pozdě. Každý by měl pamatovat na to, že ne nadarmo se říká, že zdraví máme jen jedno a tak je třeba si ho náležitě vážit.

10. SUMMARY

This thesis aims to provide an overview of the history of today's Physiotherapy Institute in Kladruby (Benešov District near Prague). The first part is devoted to general physiotherapy of persons with disabilities, the basic concepts in this field are defined and the overall development of the company's approach to disabled persons is outlined. Other parts map the history of the institute since the founding of the People's Sanatorium in Vlašim by *MUDr.* Viktor Schiller, through its use as a military hospital during World War II, its reconstruction and development during the Communist era to the recent changes made at the beginning of the new millennium. The conclusion of the work is devoted to the present preventive actions of the Institute for pupils of 8th and 9th grade elementary school classes. The attached excursion includes two biographical profiles - Viktor Schiller's son Friedrich, who due to his Jewish origins could not perform his medical practice, and Kurt Strauss, a chief German doctor during the time of the occupation who found a position here after being forced to leave the Prague-German University due to his incompetence.

11. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

11.1 Prameny

A) nevydané

Osobní archiv Ladislava Staňka, *Ústavní hymna z 60. let.*

Osobní archiv Ladislava Staňka, *Vývoj počtu lůžek v letech 1947—1976.*

Osobní archiv Ladislava Staňka, *Vývoj počtu zaměstnanců v letech 1947—1976.*

SOkA Benešov, fond AO Kladruby, *Pamětní kniha obce Kladruby*, č. inv. 1, nestránkováno.

SOkA Benešov, fond Místní rada osvětová Kladruby, *Hlášení Místní rady osvětové o konání oslav 70. narozenin J. V. Stalina*, č. inv. 1.

SOkA Benešov, fond Místní rada osvětová Kladruby, *Knihy zápisů*, č. inv. 1, nestránkováno.

SOkA Benešov, fond Místní rada osvětová Kladruby, *Protokol č. 1 ze zasedání Místní rady osvětové dne 27. února 1946*, č. inv. 1, nestránkováno.

SOkA Benešov, fond Místní rada osvětová Kladruby, *Protokol č. 39 ze zasedání Místní rady osvětové dne 11. prosince 1949*, č. inv. 1, nestránkováno.

Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby, *Hodnocení preventivní akce pro žáky 8. a 9. tříd základních škol, středních škol a učilišť*

Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby, *Informační dopis Ministerstva zdravotnictví ze 4. 7. 1947.*

Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby, *Oznámení Ústřední sociální pojišťovny v Praze ze dne 28. ledna 1937 o poskytnutí úvěru ve výši 2 mil. korun čsl.*

Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby, *Rozpočet výloh a práce na stavbu ozdravovny v Kladrubech u Vlašimi ze dne 28. listopadu 1936.*

Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby, *Sdělení Zemské banky ze dne 6. března 1937 o přidělení úvěru ve výši 3 mil. Kč.*

Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby, *Výměr Zemského úřadu v Praze ze dne 28. června 1939.*

B) vydané

Luděk HORKÝ, *Mé vzpomínky na Kladruby a okolí*, Kladruby 2006.

C) orální

Zdeněk DOHNAL, archivář Rehabilitačního ústavu Kladruby, rozhovor ze dne 12. 7. 2011.

Štěpánka FOXOVÁ, organizátorka sportovních her, rozhovor ze dne 10. 1. 2011.

Markéta KADLECOVÁ, fyzioterapeut Rehabilitačního ústavu Kladruby, rozhovor ze dne 15. 9. 2010.

Michal RYBÁŘ, vnuk MUDr. Viktora Schillera, rozhovor ze dne 22. 6. 2010.

Eva TALPOVÁ, náměstkyně pro kvalitu a ošetrovatelskou péči, rozhovor ze dne 21. 6. 2010.

11.2 Literatura

Vladimír BALAŠ — Jaroslav VLČEK, *Akademik Arnold Jirásek, český chirurg*, Praha 1998.

Hana DEMOVÁ — Lenka NOVÁKOVÁ — Jaroslava VOŘÍŠKOVÁ, *Rehabilitační ústav Kladruby v datech a obrazech. Historie a současnost*, Kladruby 2007.

Jiří DOLEŽAL, *Česká kultura za protektorátu*, Praha 1996.

Petr FREY a kol., *Člověk a handicap*, Praha 1991.

Matthew HUGHES — Chris MANN, *Hitlerovo Německo. Život v období Třetí říše*, Praha 2002.

Jan JAVŮREK, *Propedeutika rehabilitačního lékařství*, Praha 1990.

Alena JINDROVÁ, *Přeškolovací tábor Lípa: součást nacistického plánu na vyvraždění Židů*, Havlíčkův Brod 2009.

Miroslav KALOUSEK, *Vládní vojsko 1939—1945. Vlastenci či zrádci?* Praha 2002.

Alena MÍŠKOVÁ, *Češi a Němci v dějinách*, Společenskovední předměty : čtvrtletník pro pedagogy základních a středních škol 7, 2007/2008, č. 1, s. 8 – 10.

Alena MÍŠKOVÁ, *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, Praha 2002.

Josef MOUDRÝ — Jan SVOBODA, *Vlašim nejen na starých pohlednicích*, Praha 2003.

Jindřich NUSEK, *Kladrubský epilog Kurta Strausse*, in: Středočeský vlastivědný sborník 25, Roztoky u Prahy 2007, s. 70—77.

Tomáš OKURKA, *Zapomenutí hrdinové. Vergessene Helden*, Ústí nad Labem 2008.

Tomáš PASÁK, *17. listopad 1939*, Praha 1997.

Ivana PREISLEROVÁ, *Vlašim nejen ve 20. století*, Vlašim 2010.

Vratislav SCHREIBER, *Medicína na přelomu tisíciletí*, Praha 2000.

Viktor ŠLAJCHRT, *Neznámý otec Evropy*, Respekt 16, 2005, č. 44, s. 13—15.

Stanislav PŘÍHODA — Otakar SLADKOVSKÝ — Jaroslav POUZAR, *Vlašim*, Praha 1975.

Rehabilitační ústav Kladruby, Praha 2007.

Rehabilitační ústav Kladruby, *Kladrubské hry*, Praha 2007.

Marie ROZSYPALOVÁ — Marta STAŇKOVÁ a kol., *Ošetřovatelství I/2*, Praha 1996.

Josef SLOWÍK, *Speciální pedagogika*, Praha 2007.

Ladislav STANĚK, *Podklady pro kroniku Rehabilitačního ústavu Kladruby*, rukopis, Kladruby 2007, v majetku autora.

Státní ústav Rehabilitační. Kladruby u Vlašimi, Ostrava 1975.

Jan SVOBODA — Josef MOUDRÝ, *Vlašim po stopách předků*, Praha 2006.

Jiří VESELÝ, *Historie soudního přezkumu věcí sociálního zabezpečení*, in: Aplikované právo 5, 2007, č. 2, s. 55—66.

Jiří VOTAVA a kol., *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, Praha 2003.

Margerita VYSOKAJOVÁ, *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení*, Praha 2000.

11.3 Seznam použitých elektronických zdrojů

Vermächtnis von Viktor Schiller, režie Martin SKYBA, DVD, 2009.

<http://rehabilitace.cz/open/ergot-pec.htm> (citováno 29. 6. 2010)

http://www.holocaust.cz/cz2/history/events/nuremberg_laws (citováno 3. 5. 2011)

<http://www.ikem-kardiologie.cz/pro-pacienty/vysetreni-a-zakroky/spiroergometrie.html>
(citováno 29. 6. 2011)

<http://www.klinikazdravi.cz/slovník/tetraplegie/> (citováno 29. 6. 2011)

<http://www.rehabilitace.blahovasro.cz/vysetreni-1.html> (citováno 30. 6. 2010)

<http://www.rehabilitace.cz/czech/index.php?page=kladrubske-hry-2011> (citováno 22. 6. 2011)

<http://www.rehabilitace.cz/open/prev-pece.html> (citováno 29. 6. 2010)

12. SEZNAM PŘÍLOH

- 1) MUDr. Viktor Schiller
- 2) Továrna na obuv Samuela Salzera a hostinec „U Zemanů“, na Palackého nám. 114.
- 3) Hotel Na Knížecí, kolorovaná pohlednice z roku 1929.
- 4) Vila MUDr. Viktora Schillera
- 5) Lidové sanatorium ve Vlašimi
- 6) Boris Jachnin (na lůžku) s maminkou a MUDr. Viktorem Schillerem
- 7) Stavba sanatoria v Kladrubech
- 8) Němci v sanatoriu
- 9) Wehrmacht v sanatoriu
- 10) Wehrmacht v sanatoriu
- 11) Wehrmacht v sanatoriu
- 12) Němci při pracích v sanatoriu
- 13) Soutěž v běhu po schodech
- 14) Soutěž ve skoku do výšky
- 15) Soutěž ve vrhu koulí
- 16) Příjímací kancelář
- 17) Nevidomá rehabilitační pracovnice Máša Jandová
- 18) Vývoj počtu lůžek v letech 1947—1976
- 19) Vývoj počtu zaměstnanců v letech 1947—1976
- 20) Hlášení Místní rady osvětové o konání oslav 70. narozenin J. V. Stalina
- 21) Ústavní hymna z 60. Let
- 22) Statistické údaje z let 1955—2000
- 23) Autoškola pro tělesně postižené
- 24) Vývoj počtu zaměstnanců v letech 2000—2010

24—26) Rehabilitační ústav Kladruby v roce 2010

27) Kladrubské hry

28) Busta MUDr. Viktora Schillera

29) Preventivní akce pro školy

30) Hodnocení preventivní akce pro žáky 8. a 9. tříd základních škol, středních škol a učilišť

PŘÍLOHY

- 1) **MUDr. Viktor Schiller.** Převzato z *Vermächtnis von Viktor Schiller*, režie Martin SKYBA, DVD, 2009.

- 2) **Továrna na obuv Samuela Salzera a hostinec „U Zemanů“ na Palackého nám. 114.** Snímek se zaměstnanci továrny z roku 1928. Na tomto místě existovala již předtím obuvnická výroba (tzv. Ševcůrna) firmy Irša – Vrtiška. J. SVOBODA – J. MOUDRÝ, *Vlašim po stopách předků*, s. 239.

- 3) **Hotel Na Knížecí, kolorovaná pohlednice z roku 1929. J. SVOBODA – J. MOUDRÝ,**
Vlašim nejen na starých pohlednicích, s. 106.

- 4) **Vila MUDr. Viktora Schillera. Současný stav. Foto autorka.**

- 5) **Lidové sanatorium ve Vlašimi.** J. SVOBODA – J. MOUDRÝ, *Vlašim po stopách předků*, s. 247.)

- 6) **Boris Jachnin (na lůžku) s maminkou a MUDr. Viktorem Schillerem.** Foto z roku 1938. *Vermächtnis von Viktor Schiller*, režie Martin SKYBA, DVD, 2009.

7) **Stavba sanatoria v Kladrubech.** Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

Foto ze 14. 12. 1937

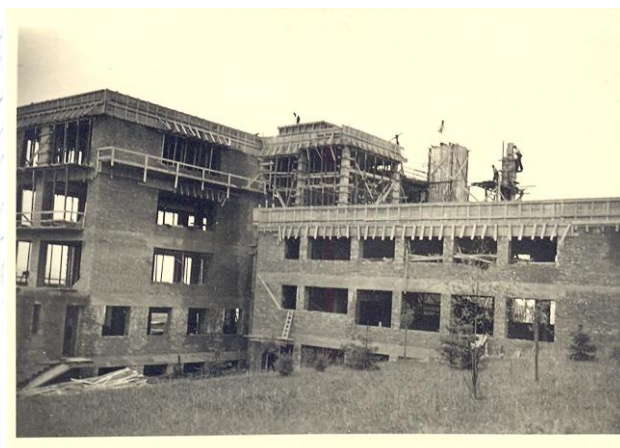

Foto z 31. 8. 1938

Foto z 9. 8. 1939

8) **Wehrmacht v sanatoriu.** Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

9) Wehrmacht v sanatoriu. Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

10) Wehrmacht v sanatoriu. Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

11) Wehrmacht v sanatoriu. Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

12) Němci při pracích v sanatoriu. Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

- 13) **Soutěž v běhu po schodech, organizovaná německými důstojníky.** Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

- 14) **Soutěž ve skoku do výšky, organizovaná německými důstojníky.** Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

- 15) **Soutěž ve vrhu koulí, organizovaná německými důstojníky.** Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

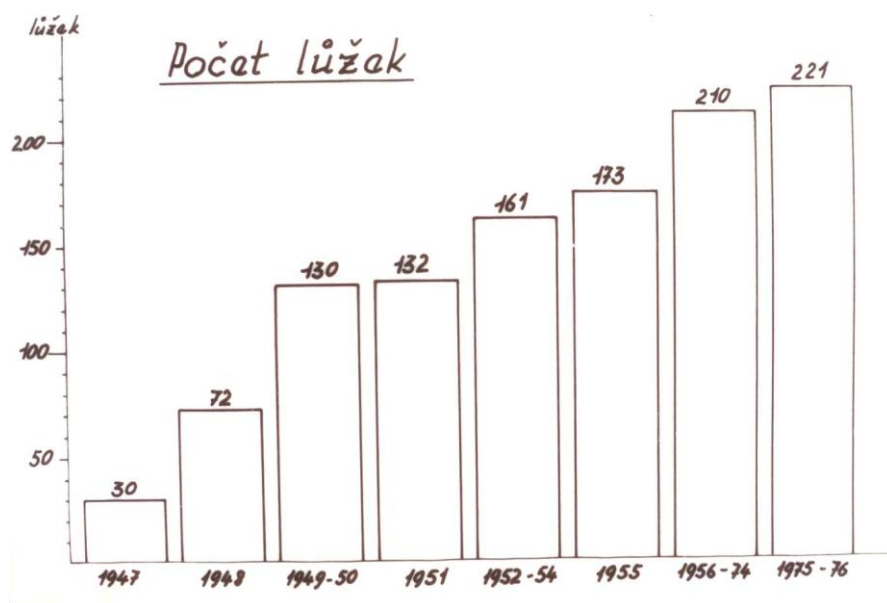
- 16) **Příjmací kancelář.** Příjmací a sociální pracovnice Hana Müllerová, která v ústavu působila v letech 1947—1949. Převzato ze spisovny Rehabilitačního ústavu Kladruby.

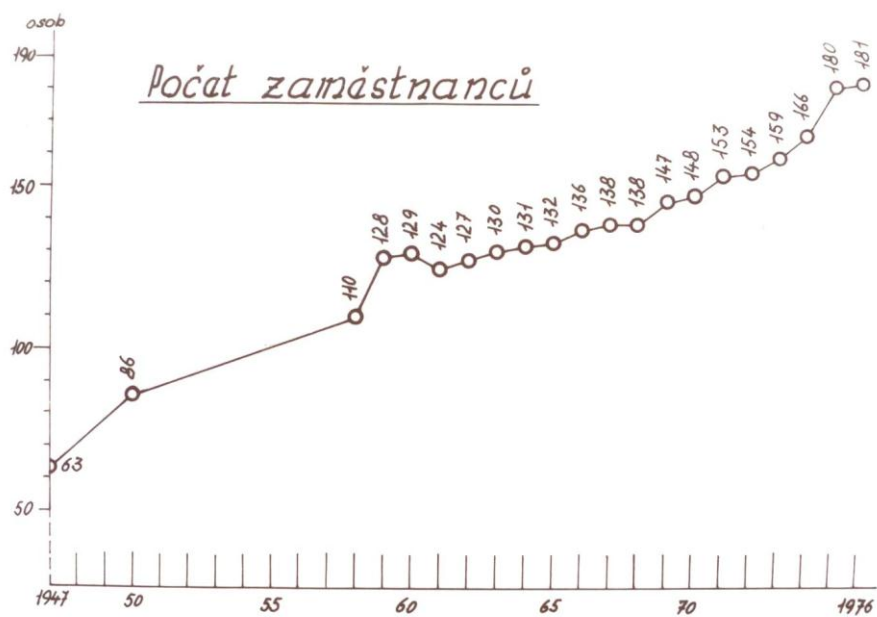
- 17) **Nevidomá rehabilitační pracovnice Máša Jandová**, kterou provázela pověst ženy zlatých rukou a zlatého srdce. V ústavu působila v letech 1947—1949. Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

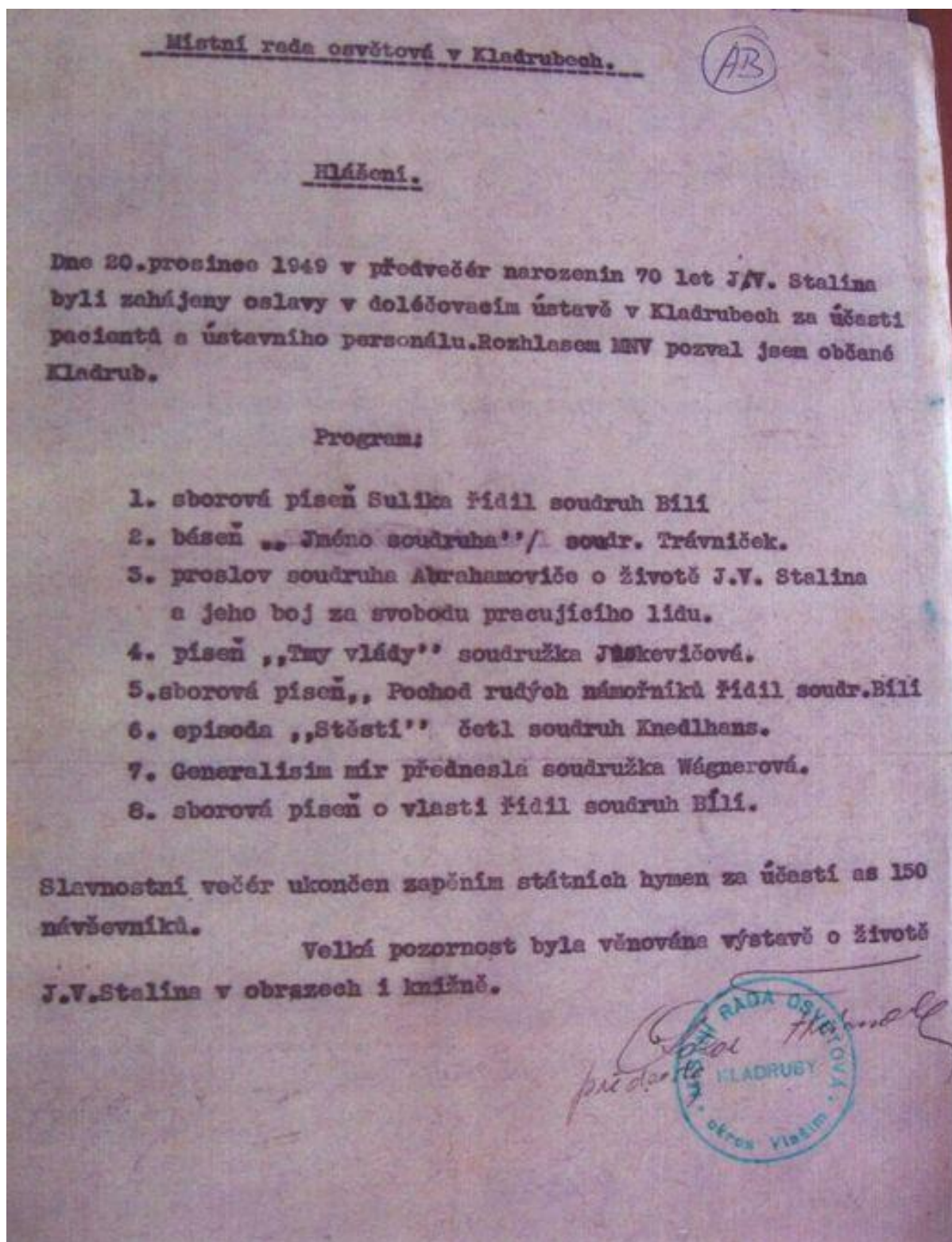
- 18) **Vývoj počtu lůžek v letech 1947—1976**. Osobní archiv Ladislava Staňka.

19) Vývoj počtu zaměstnanců v letech 1947—1976. Osobní archiv pana Ladislava Staňka.

20) Hlášení Místní rady osvětové o konání oslav 70. narozenin J. V. Stalina. SOKA Benešov, fond Místní rada osvětová Kladruby, inv. č. 1.

21) Ústavní hymna z 60. let. Osobní archiv Ladislava Staňka.

Vítám Vás zde milí hosté
v tomto našem ústavu,
přišli jste se sem doléčit
a mít dobrou náladu.

Vidím drazí pacienti
zatím jste jak métohy
však Vás naše zařízení
postaví zas na nohy.

Jistě všichni znáte řády
Kladrubského SÚPÚ,
během dne Vám předepíšem
již léšeknou křivě.

Doctaně se Vás primář,
doktor, sestry, masérky,
jdete-li se lóžit prací,
nechte sebou mchtárky.

S řádem jste se seznámili,
nepatří sem alkohol,
pacient se jednou opil,
střískaný byl až na mol.

Proto chodím po budově,
rozhlížím se dokola,
upřímně Vám dávám rady
nejlepší je kofola.

Voda se zde pítí nedá,
škodlivá je velice,
tu Vám můžem předepsati xa
na úpravu stolice.

Stále říkám pacientům,
když se někde očere,
bez meškání na svou kapsu
domě si to posere.

Parkovat zde auta nesmí,
místa je tu ale dost,
než pro auto si dojdete,
rozchejbejte každou kost.

Kde nahoře zaparkuje,
jistě na tom prodělá,
pošlu na něj esenbáka
a ten svoje vykoná.

Jídlo je tu třikrát denně,
pro někoho dieta,
zajistě se tady nají
všichni pěkně dosyta.

Přeji Vám zde pěkný pobyt
by se Vám zde líbilo,
abyste si uzdravení
mchli zajít na pivo.

jo, jo, je to pravda, jo, jo, je to tak
- cvičí každý ulejšvák.

jo, jo, je to pravda, jo, jo, je to tak,
v truhlárně se dělá pták.

jo, jo, je to pravda, jo, jo, je to tak
chlustá každý Kladrubák.

jo, jo, je to pravda, jo, jo, je to tak
jezdíte si všelijak.

jo, jo, je to pravda, jo, jo, je to tak,
a kdo tomu nechce věřit, ať se
přijde podívat...

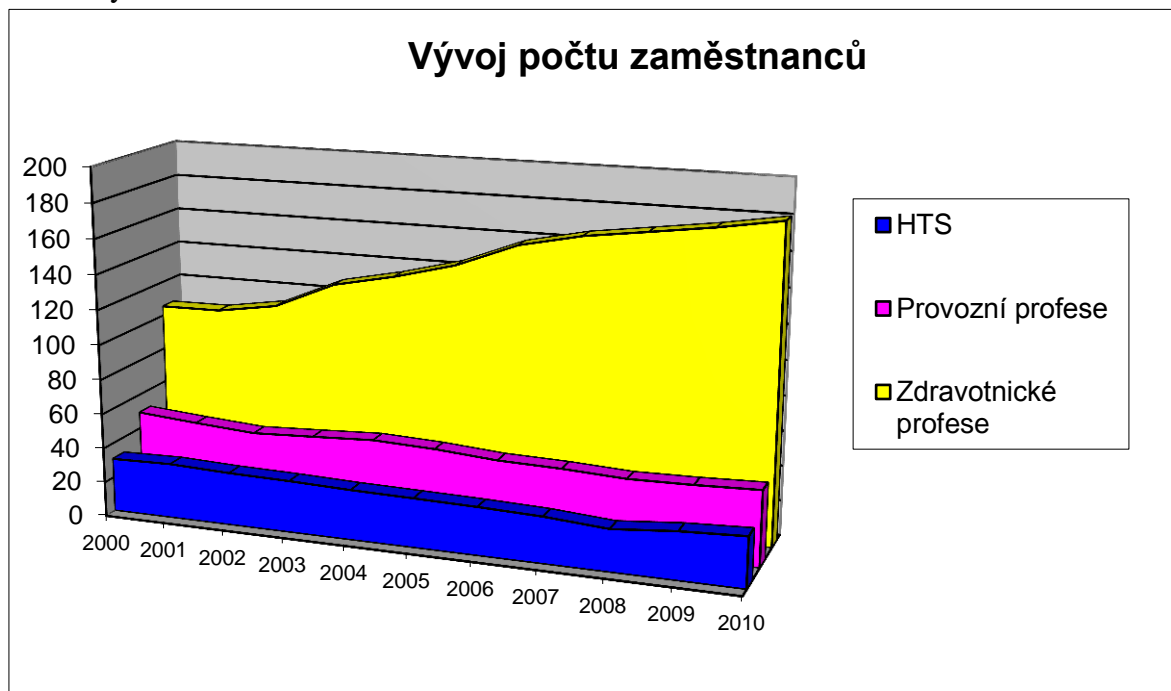
22) Statistické údaje z let 1955—2000. Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

ROK	POČET LÉKAŘŮ	POČET LŮŽEK	PŘIJATO	ORT.+NEUR.	PROPUŠTĚNO	PRŮMĚR LŮŽEK NA LÉKAŘE	% VYUŽITÍ LŮŽEK	Prům. oš. doba
1955	5	210	751		594	40,67	94,45	
1956	4	210	805		771	52	96,76	
1957	6	210	759		826	35	96,79	
1958	6	210	796		756	35	95,5	
1959	6	210	896		965	35	94,26	
1960	6	210	841		769	35	84,31	
1961	5	210	936		959	42	96,34	
1962	5,75	210	938		929	36,5	96,32	
1963	6,75	210	1025		977	31,1	98,74	
1964	6,37	210	1087		1035	33,1	99,46	71,38
1965	7	210	1198		1231	31,1	97,5	62,6
1966	7	210	1295		1258	30	97,4	58,75
1967	6	210	1296		1298	35	96,6	57,7
1968	6	210	1292		1332	35	96,03	56,25
1969	4	210	1215		1158	52,5	92,5	59,9
1970	5	210	1001		1084	42	84,51	54,7
1971	7	210	1050		993	30	97,16	57,3
1972	6	210	1060		1066	35	94,7	66,12
1973	6	210	1240		1238	35	98,44	60,87
1974	10	221	1389		1372	22	99,65	56,4
1975	10	221	1501		1548	22,1	99,2	52,49
1976	11	221	1554		1457	20,8	99,25	52,63
1977	9,73	221	1621	1225+396	1628	22,71	99,83	49,54
1978	11,14	221	1609	1199+410	1632	19,83	99,98	49,68
1979	10	221	1614	1124+490	1632	22	100,16	49,78
1980	11,2	221	1576	1127+449	1523	19,73	100,01	52,19
1981	11,64	221	1587	1059+528	1642	18,98	99,58	49,7
1982	11,59	221	1606	1086+520	1554	19,09	99,78	50,99
1983	11,14	221	1648	1093+555	1672	19,83	102,83	48,52
1984	11,14	221	1579	1040+539	1573	19,83	99,8	51,25
1985	11,58	221	1574	1038+536	1613	19,08	99,48	50,38
1986			1519					
1987	11,34	221	1700	1154+546	1715	19,48	99,42	46,94
1988	11,28	221	1633	1047+586	1610	19,59	99,72	49,74
1989	11,28	212	1797	1058+729	1808	18,79	102,65	44,09
1990	9,51	200	1530	953+577	1545	21,03	99,89	47,41
1991	11,69	200	1384	889+495	1549	15,69	94,38	45,8
1992	10,56	194	1457	1026+431	1456	18,37	93,37	45,62
1993	9,14	205	1380	1006+374	1218	22,42	97,54	56,12
1994	9,76	205	1271	626+645	1232	21	98,29	58,72
1995	10,43	205	1288	750+538	1349	19,68	98,65	55,9
1996	8,55	205	1444	606+838	1407	23,97	100,28	52,74
1997	8,26	211	1452	633+819	1533		89,38	46,74
1998	8	206	1461	472+989	1556		81,07	45,15
1999	8,82	206	1504	480+1024	1504		85,39	41,45
2000	10	206	1557	486+1071	1557		86,23	40,13

23) **Autoškola pro tělesně postižené.** Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

24) **Vývoj počtu zaměstnanců v letech 2000—2010.** Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

25, 26, 27) Rehabilitační ústav Kladruby v roce 2010. Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

28) Kladrubské hry. Plakát. Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

- 29) **Busta MUDr. Viktora Schillera u vchodu do Rehabilitačního ústavu Kladruby.**
Foto autorka.

- 30) **Preventivní akce pro žáky 8. a 9. tříd základních škol, středních škol a učilišť.**
Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

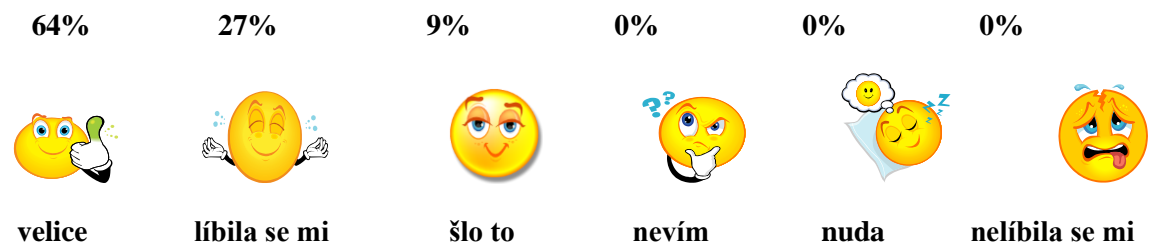

31) **Hodnocení preventivní akce pro žáky 8. a 9. tříd základních škol, středních škol a učilišť.** Spisovna Rehabilitačního ústavu Kladruby.

„Anketa, která se vám dostává do rukou, je anonymní a slouží pouze k vyhodnocení proběhlé preventivní akce „Prevence úrazů“. Anketa bude využita jako zpětná vazba pro nás a bude sloužit ke zlepšení metodiky preventivních seminářů. Děkujeme za ochotu. Tým organizátorů.“

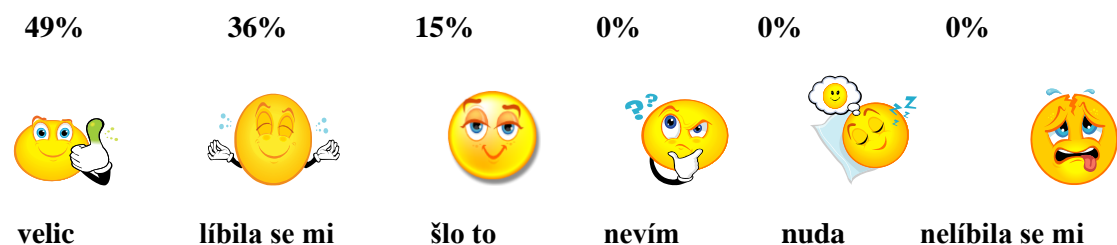
1. Líbila se ti dnešní preventivní akce, které jsi se zúčastnil/a?

(zatrhni smajlíka, který nejlépe vystihuje tvé hodnocení preventivní akce)

2. Líbila se ti teoretická část ?

(zatrhni smajlíka, který nejlépe vystihuje tvé hodnocení)

3. Líbila se ti praktická část (vyzkoušení pomůcek, prohlídka RÚ)?

(zatrhni smajlíka, který nejlépe vystihuje tvé hodnocení)

